

1-159*

806 (54) 10

K34/82

Customs connected H. M. Mohlabe,
with chiefs
806

Bethany Mission,
P. O. Zichardtstal

13 FEB 1948

y 39
80

2-1-1948.

indexed Kgoši 77 pp typed £6-10-0

Dikgōrō tšewe elego beng ba lefase, ke Mohlabe, ba laledi bagagwe ke Mašumu, ka morago ke Pōpela le Masete. Ke bōna ba we barego ge babolēla kgorong batho batho eletšā, ge Kgoši e bolēla molaō wa sehaba yaba, bōna a ba kwame le molaō o we, ke moka molaō o ka seke wa tšena sehabeng, empa bōna ge ba ha dumela ga gona motho yo we a ha ganago.

Kgōrō tšē nne tšē ke Kgōrō tšā teng e tšē, ka moka ke ditlogolo tšē. Segopane, ga byalo ka baga Morena Mabehat Mašišimale Sacai yo we lehono a lego Phalaborwa ka moka ga bōna ba bina klou. Ba e kana ka gore ke bōna marōba, byalo ka ba ba Makhutšwi ke maripa tšeko.

Mašumu ke ya mokwana ka baka la gore ona le batho ba bantši, batho ba ba tšwago ba faletšē ba tšena ka yena

806

K34/82

L

Taba ya bobedi ke mogolo wa Mohlabe, byalo Mohlabe a tšea legato la mogolwalene ka baka lapula, ka gobane o be a okwa se we gobolêlago papagwe. Mogolwane ana le moreba.

Pôpêla ke makgolo wa dikgoši. Mašumu le Pôpêla ba dula motong wa Mabolana. O be a laola batho ba badulago Saleng, Mahlomelong le Kgōrong ke noka e enago ka polaseng ya Strasbourg gamogō le batho ba badulang polaseng ya Metz le Lorraine. Motso yo mongwê le yo mongwê o be a fetaga Mašumu a kgone a moiša ka mošate Yêna Mašumu ka noši a bōna gore o na le batho ba bantši, ka motong waka Saleng a bea Sacai gore a lebele batho ba ka nthse. Motong wa Mahlomelong a bea Lokweng, polaseng ya Metz le Lorraine a bea Sacai.

Batho ba we a babeilego, ke batho bawe bagore ge ba finia mo ba fihla bana le sechaba. Legōna a nobea motso yo a mokgahlogo, a wa, o a ya a fihla a bu-tšiša kgoši ya bōna gore ke mang gware

808

K34 | 82

bōna ka noxi ba bolēla gore ke mofete.
 O wa thōma a bolēla le Kgōzi, byalo Kgōzi
 yaare golutile, fēla o swanetše go tsib-
 isa beng ba Kgōrō, ke moka ba bitšwa ba
 tsikišwa taba e. Ge ke moka bōna ba du-
 melane na yō. Bōna batho ba we a ba
 beilego, ge ditaba dibašitile ba swanetše
 go difitšetsā ga Mašumu, byalo le yē-
 na Mašumu ge ditaba mošeta difetēla ga
Mohlabe byalo ge Montabe ditaba mošeta
 difetēla Makhutšwe.

Masete ke motseta wa ka Mošate,
 le go rumiwa go rumiwa yēna, byalo
 ka ge ditaba tša ga Mohlabe bogologolo ge
 dif dibāšitile e be ba diiša maroteng, e
 seng Makhutšwi, ka gobane ebe ele ba
 fiti e sa ba dudiba mo, le gōna ebe
 ba sa bušane nabō, e be ba buša ke
 ba maroteng. Ge ditaba diile tša
 šita kgōrō ya ga Mohlabe Mašum.
 u le masete ebe baiša Molato Marote-
ng, ke moka ba maroteng ba kgone ba a
 mogēla ditaba.

Mohlabe o be a lebeletše naga ka moka

836

K34/82

4

ya gêxu byalo ka ge bo ramotwana e be
ba legôna, yêna - be a lebeleletšê ba kgau-
fzi naê.

Motong wa Matlapaneng e be ele Phat-
uku Mohlabe yo we a goba a buša Mas-
ete le Pôpêla le Matkôkôrôpô ge bana
le melato e be baeya gagagwe. E re ge
dimôžitile a kgone a eya ka mošate, go
bega batho bawe ba fapanego.

Dikgôrô tšewe tša goba dileka fase ga
Mašumu ke tšena, Mongale, Moyene,
Sebaše, Raganya, Iselane, Byane,
Malesa, Nkwane, Mašilu Mogofe le
Morema.

Dikgôrô tša ba ba lego ka fase ga Šaai
yo we a gobea ke Mašumu ke tšena: Šokane,
Magomane, Selematsela, Sekgob-
êla le Mafofo.

Lokweng dikgôrô tšê a goba a dilebe-
letšê ke tšê; Matgopa, Sebatana, Môla,
Lebône Mokgahla le Maletso.

Šaai wa dipolaseng o be a buša kgôrô
ya ga Malatši, Sekgobêla, Malale le Le-
wele.

806

K34/82

Dikgōrō tšewe tša goba dika fase ga Pha
šuku Mohlabe ke tšena: Masete, Pōpēla
MaKōkōrōpō, Mabakane, Sekgoka, Leweletse
Dhekwane, Dhobetsane, Mahlakwana, Soodi
Morei le Mathake.

Kgōrō tšena ditšena Mohlabe, Mašumu, Pō-
pēla, Masete šau, Mabakane, Sebaše,
Mahlakwana le Mōla ba bina tlou. Tš-
e dikgōrō tšē, Mongale Raganya, Lebōne
Mokgahla, Sekgoka le Soodi ba bina Kgo-
mo (nare).

Tšena dikgōrō tšē Moyene, Sokane le
Sebatane ba bina PKu. Tšena dikg-
ōrō tšē, Lokweng, Leweletse, Mašilu By-
ane le PKwane ba bina Phuti. Tšena
dikgōrō tšē Morei Zselane le Selemat-
sala ba bina Tau, le Dhekwane.

Dhobetsane le Mathake le Matgopa
ba bina Noko. Malale o bina Kgomo,
Kgōrō ya ga Maletso ba bina Marabe.
Magomane o bina phala, empa mong
e be ba bina Marabe byalo ba ile go
fihla mo bare ba bina phala.

Mongale ke Kgōrō e kgolo Kgōrōng ya

806

K34/82

6

Masumu, go byalo ka Raganya Kgorong ya Phasuku Mohlabe. Ke bona bawe ba ba romago, ge motho ana le molato ba monyaka Kgorong. Kgorong ya ga Suui yo mogolo yo we a fetago batho ba bangwê ke Sokane ke yêna morumiwa wa Kgorô ya ga Suui. Kgorong ya ga Lokweng morumiwa wa nthse ke makgopa. Ho wa dipolaseng le tia kôma ke Lemetšane Malatši.

Bôna bo ra motswana ba we ba ngodilwe go ka mogôdimu, sedibeng sa bôna ke ga Mohlabe, bôna ba tibile difate gore manaba a seke a tšena nage, ke bôna ba we ba swanets'ego go hlabêla Kgoši mokgoši.

Makhekhepo modirô wa gagwe ke go letoša phalafala, molitši wa phalafala ke monyalutši wa ditaba ke yêna yo we a hlalōšets'ago banna se we a ba bitšets'ago. Ge go ka êna motho yo mongwê are ke a hlalōša o kwa banna bare a rekwe o re tiba ditšebe, bara gore mong yo we a swanets'ego gobolê.

806

K34/82

la o gōna.

Leina la Kgoši le lekgotla le bakgomana
le dikgošana,

Kgoši ke mohumagadi Marebole ngwan-
a Pōpēla yo we a ilego a tšeiwa a ya ga
rakgadi wa gago Mamoko, ke yēna mo-
tho yo a tswalago dikgoši kgorong ya
ga Mohlabe. Marebole o le a tšea ke
Makgwapeng Mohlabe, ka lapeng la mosate
e be goena ngwana. Makgwape ke m-
otlogolo wa ga Morei, ke yēna yo we
a goba a swanetšē go šala a tšwere Kg-
ōrō, le mohumagadi o be a swanetšē
godula naē.

Makgwapeng kgoši ya ga Mohlabe, a
tlaēla, a khōma go kikhama le dinaga
ka moka a tšama a bina dikōša, kōša
ya gagwe ekgolo ke e, Makgwapeng a re
kokoulane, Makgwapeng a re kokoulane
ke moka batho le bōna ba moepella ka
ōna mokgwa o we. Yēna a swere
ditshoka (mapara) ke moka a bina a tla-
ncha ōna. E be ba morufa ka ditloo
le mabēlē. Ge peu e lekgaufsi le gōšwa

806

K34/82

8

e be a boya gae, a fihle are ncha reu, ke
moka banche a gome a tloge.

Moratho wa gagwe ele Kho Nchobyanane by-
alo bare a ka seke a dula setulong kaba-
ka la gore mogolo wa gagwe o sa phela, go
kaone gore yêna Mohumagadi a dule ka no-
ši, ke a dula ka noši.

Bakgōmana baka mošate ke Lee, ke ngwana
wa Mamotetwa ngwana Mašumu a tšere
ke yêna Mohumagadi. Phašuku mmaqwe
ke Mamorei ngwana Morei a tšere ke Ma-
kgwapeng, le Pute mmaqwe ke Mokgadi
ngwana Mašumu o be a tšere ke Moh-
umagadi Marebole.

Kgošana ke Mamogagare Mašumu, maine
a batšeta ke, Matšeke Masete, Modiše, M-
asete, Sebatane Masete le Masefane M-
asete, le Mamotetwa le Mašumu, fêla
Mašumu e be ba sa Modumele gore a ka o-
ka kgoši, goba go efa tša goja ka gobane e
be ba gopola gore a ka bolaya kgoši, ka gore
o tšeba gore mogolo ke yêna. Mabatla Ma-
seōkōma le yêna e sale yêna Mašumu.

Dikgōrō tša maine a batho ba e be badu-

la motse ka otee lekgōši kowa ntwaneng,
noka baenwa Morula, бага masete ba du-
tšē ka nga ya Leboya, Mašumu a dutšē
ka nga ya borwa, motse wa mošate ole
gare. Masete o be a enwa Serobeng. Ba
Makhutšwi ge ba fihla ba dumediša ka
Masete, byalo Masete a iša maduma
a bōna mošate, byalo ba mošate ba
a mogēla maduma ele gore o khomile
a tsena ga Phašuku. Kgoši gare a
ba tšele ba yo dula nokeng ya sedu-
ma, ke moka ba tšela ba nwa seduma.
Ba ga Mametšā ba fihla ba tsena ka
Mašumu, byalo kgoši gare go Mašumu
ba botšē ba yo dula nokeng ya Sedukwi
ke moka ba ya ba dula gōna.

Di kgōrō tšē pedi tšē ba Makhutšwi le
baga Mametšā e be ba sa tsene ka kgōrō-
ng ya ga Mohlabe, ge gona le se bamuka-
go go sebolēla e be ba botšā batho bawe
ba go tsena ka bōna. Go fihlēla batli-
lo laēla ba tloga mo nageng ya ga
Mohlabe, Mametšā a e ya Matloume-
ng, Banareng ka e ya Nareng, byalo kg-

806

K34/82

10

oši ya bōna ya bolaya ke mahlō ge ba fihla nokeng e ngwê e kgolo. Byalo Kgoši ya romêla rampanyane gore sepela o tšibise Mohlabe ka mono ke bolaya ke mahlō, Mohlabe are golukile a ba khutšise Kgoši e we ya Mahlō.

Maina a batho ba bangodilego ka gōdimu ke lona letgotla la ga Mohlabe, Saai, le Lokweng le bōna ba bagōna ge go ahlolwa ditaba, mowe ba sa tsenego ke ge ba vèra ditaba tša lefase.

Kgoši boetswarō bya batho go Kgoši.

Kgoši ke tau e a boifiša, byalo ka gorialo mowe, batho ba mochaba, ge Kgoši e bitša monna goba mokgalabye o swanetshe gore tama, ke moka a motša taba et ke moka mokho a fêla are, thobêla, o dikwile, are ke dikwile morena ke moka a kitima a ya a dira se we Kgoši e molaetshego gore a yo sedira, ge a fihla o swanetshe go kwatama fase ka khuru, **a bolêlê** gore modirō o la ke o feditšê morena, ke moka e se golukile ngwanaka.

K34/82

Kgoši a ena mogwera, mothalabye le bakge. Kolo kamoka e noba bahlankana le banenyana ke tsatši le a kwatile, mohlany a thabile gona wa ba hlomphe ka gore bo mma le bopapa. Tsatši le we o tla hwetsana batho ba dul egile ga botse. Le ge ba bolêla nae kaphoifo, empa tsatši le we o tla hwetsana ba leka go tšea ditgane le yena a bile a tšea nabo magane ba sega.

Ge a tlogile mowe a dutšigo nabo, ke moka, ba šala ba mmolêla ka gore leho no kgoši diile mogong, o thabile. Eka nkabe a nofêla a eba byalo. Mothoare la go khulela o ôrêle, mola ebe gona le tša goja nkabe re tšaja, re ra byalwa.

Ge a dutši nabo, ba no bolêla, fêla ba sa fele ba molebella, ba no fêla ba diō mogêrula ka leihlō, ke moka ba fêla ba lebella fase.

Mohumagadi Marebole yo we mong mong monna wa gawe ebego e le mabyale, Makwape e be a tšê a šegotšê. Kgoši ena ya mosadi e be ena le šoro

806

K34|8:

12

mowe banna ba mo nageng e, ba goba ba
 sa motlwaele, a nodula a homotš'e. Ba
 radi ge baeya go yēna ba wa ka dikhuru
 ba satla lekgole, ke moka ba fihle ba we
 ka lesome la matšētš'ē, ke moka a bolēlē
 sewe a sebolēlago are morena, taba
 ere, ke moka are ke dikwile. Banna le
 bōna bare go fihla ke moka a fihle a kw-
 atame ka khuru ka etee, ya letoōgō la
 gofa ke moka are morena, are motuba-
 tš'e ke moka a bolēlē sewe a sebolēlago
 ke moka a tloge. Je motho a tloga nthse
 o kaba ware o tsabella phuti, o tla kg-
 ona a dira mošito kowa a tlogile.
 Kgoši yēna obe oka seke wa hwetša-
 na a thēre magane le batho, goba go seg-
 a nabo, byalo kgoši ya mohuta o oka
 seke wa kgona go motlwaele. Kgoši
 yēna ebe ele moopa, ka batla la pōifišō
 ya gagwe, a gwaka gwaba le mothole
 ka o tee, yo we a ilego a dula na ē.
 O bile a tla a šegēlwa ke Kgoši ya M-
akhutš'wi Timamogolo. Ebe gosena
 motho wa monna yo we a ka bolēlago kg.

806

orong ya ga Mohlabe Kabaka la gore Ma-
Kgwapeng e be ele setlaēla, ba mōna gat-
 ee mo ngwageng, ge a tlilo ba botša gwe
 peu a etšwe. Mohlant o we Morena M-
akgwapeng a tlile meetlwa kamoka e
 a kgolēga, Kgoši ya Makhutsiwi Tima-
Mogolo tšela e tšibala, o tšane gokwa
 gore o tšugile a kgona a etla. Morena
Makgwapeng o be a tšia ge a ka bolēla
 taba batho ba sethe ba ešala morago, ba
 swanetsšē go dira ka mokgwa o we a
 o bolēlago, e tšane ge a tšugile ke moka
 ba šala ba lesetša.

Ga Mohumagadi o be a mohlomphe by-
 alo ka batho ba bangwē, o be a re ge a bolē-
 la naē are, mma ke re peu a etšwe, ke
 moka Mohumagadi are dia kwala mog-
 atšaka. Ke moka are ke atloga koboya
 mo mere ehloga.

Gore batho ba Chaba Kgoši o ka ba bōna
 ge ba enwa byalwa, ke gore ba kakola
 byalwa ba bea kgorong, goba ka lapeng
 la mong wa byalwa. Mochedi wa byōna
 o tšla tšhōma a chella batho pele kemo-

806

K34/82

14

Ka kwa batho ba enetšē ka moka, byalo, mochedi wa byalwa o tla kga ka segō, a fihla a kwatama pele ga kgoši, a mofa byalwa anwa. Ge a enwa o tla kwa ba boka kgoši wa kwa bare, thobêla a difologêlê madibeng a bo tšōna, thobêla wena tau ya gogola ye lebetšē, morena tlou, thobêla, ke moka ba dira byalo byalo. Ge kgoši enwa, ga go motso yo we a swanetšego gore anwe yo we a goba a swere segō o swanetšego se bea fusa. Segō sela sa mathōmō a mogêlago, o mofile sebaka sa gore a e kgele ka noši ka gobane kgoši ga ekgelewe e kga ka noši. Ge a nwele a hoše o swanetšego goga a fa molata wa g- agwe ke gore molata o tla re go nwa ke moka a bušetša segō ga mochedi, byalo a gome a kgêlê batho byalwa.

* Basadi wa kwa ba moreteleletša ka gore peladi mokgōkgōrogi, mokgōfisi mōna tša kgole tša kgaufsi a o kamêla, mogatsā mogōši, mogōši se goka balimi mogokane wa badiana. Thobêla tlou, ya boyago satalataleng.

Kgoši ba ehlabêla ka seno sa kwêna, mosadi yo we arego ge a faga bušwa, byalo are kowa motgopong wa Kgoši a chela sehlaare, ge a fihla a kwatama are o beamogopo fase, o tla nobôna mogopo wa gagwe o ribêga. Ka gorialo ke gore mosadi ke thuri, ebe a nyaka gobolaya Kgoši. Kgoši e tla tšibiša batswadi ba mosadi gore ge ngwana wa lena a sa nyake go mpha dijô tša gagwe, go kaone gore a lesetše. Batswadi ba tla ômanya ngwana wa bôna, ba motša le gore a o nyake go phela, o likišung le gore wena o tla šala wa dirang, o seke wa tšoga wa boeletša tabae. Batho ba tlatla bošego ba gophetla, ka gobane o nyaka go bolaya mong wa moob Mōbu o tla šala wa ohgōna.

Ge ele ngwana wa motho o swanetše go êpêla sehlaare sa gagwe fase. Kgoši ke letlala, o kwa le yêna Kgoši ge ethabile ere, botšwa bya Kgoši ke molomo, maoto a Kgôbê ke metzi.

Ke nnete, Kgoši dijô tša yōna e dihwetšana ka gobokêla, o ka bôna Kgôbê a ekgone

806

K34/82

go sepela fase, e kgona go sepela gōdimu ga metsi, byalo kgoši le yona e byalo e sepela gōdimu ga batho, diatla tša bōna ke metsi kgōbē ke kgoši.

Kgoši e a fediša motho, ke moka a ncha se. lō a rapela. Byalo ka monna yo mongwēw a Mahlakwana bare ke Mothakgati, monna yo ke ntwa dumela, byalo ka tšatšile lengwē goile gwaba le magoto, kgorong ya mošate, ebe ele magoto a kōma. Byalo erile ge kgoši e nwa byalwa, ge babangwē ba leboga ge kgoši e nwa, yēna ano homola, ke moka ge a saka byalwa o tšea magane.

Ge kgoši e feditšē gonwa, yare go banna eke lebotšeng monna yo a tloge, mo ga se ga Mahlakwana go senago molaō. oreng a chimela ka se nonwane, banna bare thobela, o swanetišē go lefa, monna a thōma go makala are ekaba molato waka ke ng pholo e ngwē, ge a rialo ora kgoši, a ka a kfetšā lentšū ke we metsi a mowela gōdimu, ba moswara ba motlēma, ba mokolotanya kowa, kgoši ya

806

K34/82

tšea tšelane ya motia ka yōna, ba mora-
pella, papagwe a ncha kgomo a rapella ng.
wana wa gagwe, bare se akwa, ncha p-
udi ya gotlemolla diata, a ncha pudi, b-
a motlemolla, ba motšā gore a seke a tso-
ga a boeletšā, molaš o mobe molefusen-
le a seonyake.

Taba ya mohuta o we a seōna e e kad-
ulago e dirēga ka bone gela banna eke ba
šetšē ba nwele, ekahe baile ba mogobatšā, g-
e ba moswara o hare a ba sware mok-
ho, ge gona ba hare ba gotlēma wa likiša
golwa, a wa le bōna ga geno ketshabeng
e tlare ge ba goletšā wa ba otletšē
madi. Bokaohe ke ge o ka fodula ba go-
pyata ka mokgwa o ba ka kgonago o
sa šikinyege, gona batla fō gotlēma
ke moka ba seke ba boeletšā gogo pyata, le
pyato la gago ke golefa.

Dijō tšā kgoši o nyēla kgorong, le ban-
na ba motse le bōna ba swanetšē gosw-
ala dijō tšā bōna ba diklišā kgorong,
ke moka ba kgobakana baja, ge a kgo-
bakane, ka gobane b^oušwa byo bongwē

806

K34/82

18

le yo bongwê bona le morôgô wa bya-
na, byalo le swanetsê go no dula la lebe-
lla mogopo o we o swanetsê go tsêa
ke kgoši le morôgô, ke moka lekgone
le tsêa e mengwê leja. Matkgakgo a
ka gôdimu o maratêla fase, ke a
we a swanetsê go fiwa dimpya
go jêla kgorong ke molaô o motse, ka
gobane mosadi a ka seke a kgona go gofa
moratisô, o we o bakêlago banna go
gôhlôla.

Dijô tsêwe ba tlogago bancha mpholô
ke mapodi, ôna mosadi ore gorwula
a isa ka ngwakong wa kgoši kemoku
a fihla a bea, byalo a tsêa segô a
huduwa, a kga a nwa. Yêna moy
o tla hwa a enwa mosegare.
Ka mehêge a noga gona le mapoto
o swanetsê gona mosadi are nkgêle,
byalo a ka seke a noga a mofa k-
antle le gore a nwe pele, ke moka a
kgone a mofa.

Kgoši ya Mosadi dijô tsêa gagwe o jê-
la ka lapeng la gagwe. Dijô tsêa ga-

gwe o a peêla ke betši ba gagwe. Le yêna
letsôgô la gagwe e swanetše gore ebe le
letelele, gore bana ba motlwaêlê, ge a
ija o fêla a bangathêla. Mokgalabye
yo mongwê bare ke Mafotla Mohlabe
ore nkile ka êtêla kgoši ya Makhutš-
wi Tina Megolo, ge a fihla a hwe-
tsana kgoši ya batho e le noši, byalob-
atho baile mabyalweng. Ebe ele kgo-
ši ya godula ka mafuri kgole nyana
le motse, gona le Mokgalabye yo mo-
ngwê Kgorong, a fihla a dumediša
yêna.

Ke moka ba tloga ba ya ka ba bedi ka
mowe kgoši elego ka ntho. Ba fih-
la ba modumediša, byalo ga na mowe
moriting wa gagwe gobe gona ke se-
tšhepana sa byalwa, e le se senyana
kudu. Kgoši yare wa dibôna mon-
na wa ga Mohlabe, nna ba nyaka
go mpolaya, o ke o bône setšhepana
se ba mphago byalwa ka sôna. Mo-
hlabe are ke a dibôna thobêla, by-
alo Mafôrôro tšea setšhepa se

o hlalêle kgoši ya ga Mohlabe fêla ba nobea ba tloga mpholô a baka bancha, nkabe ke ncha ke a babya byalwa a ke borate.

Mohlabe are nna ke na lekgweii kgoši nka seke ka kgoa gonwa byalwa ke kebugile. Mafirôre are ga gona motho yo a ka chelago kgoši sehlare, a tšea sethepana a nwa, byalo Mohlabe are šala ga batse morena ke gobone, Mafirôre a tloga le Mohlabe wa mofe-iegetšâ o ile ge a le tseleng kemoka sehlare sa mothôma, gore leoto tseleng leoto le fokeng, a molato keng, a wa nna kehwile sethepana sela gobô-nagala gore ebe se sa loka, o bolaya ke bohoba bya gago, a selô se motho a goba a kanwa ka gobane o sebôna gore ke se senyana a sa lekana gofa kgoši.

O ile ge are wa goma o boêla gae ke moka a pallwa tseleng, ba mohwetšâ na ba morwala ba moišâ gae. Bošego ka moka a seke a rēbala

e rile matla gosa kemoka a napa e
ba šia. Mafaroro o bolatile ke bohoba
ge motho a ka nore byalwa šebo, wa
bōna a sa nwe le wena o seke wa
nwa. Bakeng sa gore gohwe kgoši
gohwile o šele.

Modirō ya Kgoši ke go ahlola, le godula
a enwa byalwa, empa o swanetše go-
ba le serapa sa gagwe sa gogaša matšoko
le lebake. Kgoši e ngwē le engwē a e
fapane le lebake, ke gore pele ga gore e
bule lekgotla o swanetše go ya sephirin-
g sa gagwe, a fihle a hlahlēle lebake
a kgōgē. Išatši le lengwē le le lengwē
o tla hwetsāna a hlalifile, empa o
ka seke wa mōna mowe a kgogago
lebake.

Ge ana le modirō e nore kowa banna
ba le kgorong ke moka a ba roma go-
re ba yo modirēla modirō wa gag-
we. Ke moka ba yo modirēla, ke gōna
go dirile yēna. Byalo ka mašala,
go no ekağēla banna, ka lōna lebaka
lewe, banna ba fēla ba gōgēla maoto

morago ka go chaba medirō ya mošate
fêla bawe ba dulago ka motseng wa Mo-
šate bōna ba dibolêla.

Mokho a ka seke a chaba a dira selō,
ka gobane tsatši le lengwê le le lengwê ba
hora, byalo batho ba swanetsê go no
fêla ba eya ba latella mohoro wa Mo-
šate, ga mōgō le go ja nama. E mpe
ge mokho a ka nophela ka go holof-
êla tsā mošate o tla pallwa ke tsā
gagwe, ka gobane mokho a ya mošate
a boe, goboya gōna ke ka mabanya-
na, byalo ga gona lebaka le okadira-
go modirō wa gago.

Byalo ka monna yo Mpuru Lokwe-
ng, tsatši le lengwê le le lengwê bya
sa o be a eya mošate, a ija a enwa
a eya gae a tagilwe. Daba ya mo-
huta o e tšêfa fêla lebaka la
marega, lebaka la selemo goba lapu-
nō ga go tšêfe kabaka la gore gona
le medirō ya go thwela ~~ma~~ matš-
epe, ka lebaka la punō monna o sw-
anetsê go aga mašala.

806.

Mosadi wa monna yo oile a kgotlella goripa mats'ane ka noši chemong, ge ele mphini oile a rēta motho am-
orēmēla. Lebaka la punō la fihla, mosadi a ka seke a kgona go aga lešala byalo a šita gore a ka rēta monna yo mongwē gore a moagēle ele gore monna wa gagwe o gōna.

A thōma gorōbēla mabēlē a gagwe fa-se, byalo ka mabanyana ge monna a tšile a motšā gore naa, oeng o saphethe lešala gore mabēlē a bolokē-
gē. Monna are wa kwala mogatšāka ge boesa e sale bošego ke moka o bō-
ēla mošate.

Mosadi a bōna gore mabēlē a gagwe a tšja ke dipēba le magoro, a botšā monna a kwatile, monna olemetsē go šeba ka nama le goja ditš tšā mo-
šate le go nwa byalwa. A goma a tš-
oga e sale go aga a boēla mošate.
Mosadi a molatēla, a fihla mošate are go motšeta wa ngoši a ekaba monna yo waka le mofite mosadi yo

mongwê ka gobane mabêlê a ka a ziny-
ega, ge ke motsā a nkwe, leka mahlo a
ke mōne, gore ke monna waka ke m-
ōna bošego.

Motseta wa tšea ditaba wa diiša
ga kgoši, kgoši yare kgōrō a ehlaole,
motho ge a tlile re swanetše go mofa
tšea goja. Ga serena ba Makhutšwi o
kwago bare ntlo e tletše Banareng bey
beno ba lebōna, leho no ba re epišago
ba Magakala barego kgoši ya borōka
se jēla ngwakkong. Nna ga ke mitšhi
ke no bōna a etla, byalo motho a raki-
wē.

Mosadi wa kwala bitšā monna wa
gago o tlogē naē, bana ba kalla, ka go-
bane re lema mabêlê re lemēla go fe-
pa bana ka ōna, e seng go fepa dipē-
ba. Monna a thatgo a tloga mos-
adi a šala a tloga ka moragō. A fi-
hla a aga lešala, mosadi are byalo
go lukile o ka noya mo yago. Monna
a napa a ripela tšela ya goya kam-
ošate a no fēla a eya kakwēla.

Kgōrō le meloko ya Kgōzi. Lešaka la kgōzi ke mo Mohlabe, bawe elego babina bina tlou. Ka lona lebaka lewe gobuša Mohumagadi Marebole ka moka ga bōna ebe ba agile Ntswaneng.

Byalo kage ebe e sale lebaka la mana. ba, ebe ba agile kgaufsi le kgaufsi, ka gobane fetō fawe ba goba ba dutši nthse ebe gona le lethako le lengwapa nkwe. E be ba kutletše ka gare ga lona ba dutši ka nthse. le gona la nthse ele lona le thako le lengwapa nkwe.

Mosegare ba bula mafōrō ka dikg-atkgangwê, a dula a bulegile, byalo ge ba gōrōgile, ba swanetše go butšiša gore kemang yo a šetsēgo, ke moka bare a gwa šala motho ke moka ba tswalle mafōrō ka lethako. Ke moka a go sa tšena motho. Kgōrō ya ga Masumu le yōna ebe ele byalo le ya ga Pōpēla ya ga masete ebe ele ka gare ga lešaka la ga Mohlabe. Dikgōrō tšē dingwê dileka matheko kgolenyana le ba mošate, byalo ka Mongale le Raganya. Ba

806

K34/82

Makhutšwe le bōna ba dutšē ka tšheko le
baga Mametsā, ge Manaba ba etla ba
kitima ba botšā Mašumu byalo Mašumu
a kitimelē mošate go ba tšibišagore
manaba bare ba a bōne bokēte. Ke moka
Mohlabe a nche Masete le yēna Ma-
šumu ba kitimē ba yo tšibiša ba Ma-
roteng gore ka mono manaba ba fe-
tile. Ba Maroteng ba nche dira.

Ka lōna lebaka lewe dikōkwane tša nth-
se ke Matsōbōlōkō Mašumu, Mapalaka-
nye Mašumu, Masiē, Mašumu, Maba-
kla, Maseōkōma, Moketselō Maseōkōma,
Mokwašē Pōpēla Mokwašē le lengwē
leina la gagwe ke Mokuna wa Tau, A-
mei Pōpēla, Masefane Masete, Matau
Masete le Matsēke, Kgōzi ele Mogōzi m
ogokane wa badia. Matsēke yo ke wa go
Masete. Ba ka mošate, Ntabanyanu
Madome le Zee Mohlabe, borarob,
a bōna ke baga Mohlabe.

Batho bana ba ngodilwego ka gōdimyaka
moka ke ba bina tlou. Modirō wa bō-
na ke go lebella gore melao ya Kgōrō

e sepele ga botse, le yēna kgōzi a ka seke a hlagiša molaō o mongwē ka ntle le bōna, goba ona le polélō e anyakago gore ba tho ka moka ba ekwe, o swanetšē gobolēla nabo pele, ke moka ba dumēle, go kgone go bitšwa pitšō.

Ge go saka gwaba byalo, a bitšwa pitšō are le bōna ba tlatla ba ekwa le Mats'wa gutš'i, ba tliogana, ke moka Mats'wa gutš'i ba ka seke ba bolēla selō ka gobane beng ba kgōrē ba gana Molaudiši wa ditaba tšē ke Lee Mohlabe yo we mmagwe elego Mamote twa a tšere ke Mohumagadi Marebole ke mosadi wa gagwe wa pele. O belegile Ntswaneng yo we mphatšō wa gagwe elego Mankwe o bulutšitšē ke Mohumagadi Marebole.

Le yēna are ke bone ka Mahlō ore ke dio okwa ba kgalabye bo Mamogagare le bo Nehobyane Mohlabe ge ba dutš'i kgōrong ba bolēla melaō ya bogologolo, ka mokgwā o ya goba e sepele ka gōna. Se we nna na go sebōna ka Mahlō

e sale nna Modiši, ke ile kare ke gōrō-
ša dikgomo ge ke fihla nokeng ya serobe-
ng, ka bōna masogana a kitima a phaya
dikgomo, ba digapa ka lebelō ba libile moti-
ng wa mamōtwane mowe gonago le mo-
muru o mogolo. Nna bare ke kitimêlê
ka gae, ka kitima ka lebelo ka tšena ka
gare ga motse. tšatši le we mollōa
waka wa gōtšina reile ra rōbala tš-
ling.

E rile ka mahube a mahubedu kem-
oka basadi ka moka ba swala dithoto-
ba namêla thaba ba libile sebong, sa
muru wa Mamōtwane kamoka
basadi baga Mametša le ba Makhu-
tšwi, basadi ba Makhutšwi ba cha-
bêla morung wa sōkare le babangwê
baga Mongale.

Dijō tša ntho e be ba faga gare ga
mosegare mola le tšatši le fisa kudu, ka
gobane dikgone a dina mōšiši o montši.

Mohumagadi le yēna obe ana le basadi
ba bangwê, empa a sa apara dikobō
tša bogōši.

806

K34/82

29

Madome, Matau le Mapalakanye, wa pele ke waga Mohlabe, wa bobedi ke waga Masete wa borarō ke waga Masumu, ba ba roma gore ba kitimē bayo tsibisa ba Magakala, kgosi ya nthse ele Ngwana Mohuba, ka mosana ba wa mo ge letsatši le dikēla. Bare baka e, bare ba fetetšē bot Bolobedu bare a ba yo boya ka e fe tsela, bare ba swanetšē go boya ka ene batlikego ka yōna. Badula ba ba letēla.

Rena le basadi re dutši thabeng, ba nna ba fēla ba e ya ba rwala mabēlē ba etla ba efa basadi, gona le malwala gona motong wa Mamotwane a we ba šilago ka ōna, ra fetša matšatši a thseletšego, e rile ka letsatši la bušupa ba kwa gore Mapono a nokeng ya metzi Mahlatsi, bare ba lesetšeng ba batamēlē, ka moragō ga letsatši ba kwa gore ba nokeng ya Makhutšwi fase kgogo ya lla.

Ke moka bare byalo ba kgauysi a re ha lateng. Ba ga Mametsa batla ka

K34/82

ka thekō ya bokone (Leboya), ba MaKhutšwi
 ba zla ka thekō ya borwa ba ga Mohlabe
 le ba Maroteng batla gare. E be gona
 le monna wa ga Mohlabe bare ke
Mapalakanye, monna yo o be ana lele-
 belō la gošiša, motho o be a ka seke a
 motšwara.

Monna o be a swere sešhunya, ba m-
 orom a gore a kitimē a yo ba hloka, dira
 didikanešišē manaba, are ge leka kwa
 ke thunya le tšebe gore ke ba hwetšame
 le swanetšē gotla. Monna a kloga aya
 a ba hwetšana ba inametšē molōkwa wa
 patšē, ore mušī o be o thunya ka m-
 ogweteng. A ba mōne ke moka a leba-
 nya yo mongwē a mothunya, bare nye
 pe, ge ba rwala marumu a boeletšā
 yo mongwē, ka kowa moragō lebōna
 baatla, byalo a Khabēla moragō a
 lihla a tšena direng tšā gabo.

'Bano e be ba swere marumu le dit-
 hunya, byalo Mapono ba swere mar-
 umu fēla. Gona le molaudi wa bō-
 na, a kitima a eya kowa le kowa a

e fa dira tšā gagwe maatla, byalo Mapal-
akanye a molebancha ka sešūnya a
 mothunya a wa fase. Mapono ba bō-
 na gore kgoši ya bōna ba bolaiile, kemo-
 ka bathōma go chaba. ba tlogēla dik-
 gomo le mathupya a basadi, ba finla ba
 gapa dikgomo ga mōgō le mathupya. Ba
Magakala baile ba šia dikgomo tšē hla-
 no ga Mohlabe buntši bya dikgomo ba
 digapa ba tloga na tšō, ga mōgo le ma-
 thupya a la.

Guba gōna re fologa thabeng re boya g-
 re. Gwa kwagala gore marašana a we
 a go chaba baile ba finla Phalaborwa
 ba Phalaborwa ba gana go ba bōna ka
 mahlō, ba bathōma go bahula ka me-
 sebe, ba chaba ba tšena Mapulaneng
Mapulana ba ba bolaya. Ka morago
 gwa kwala gore go ile gwa phologa
 batho ba ba rarō.

Ke ditō tšē Keilego ka leka go dibōna
 le ge ebe ke saya, empa ge ba bolēla
 ka tšōna Kgorong ebe ke dikwa, a
 ka dilebala.

898

K34/82

32

Boetswaro bya bakgōmana le metseta ba-
thong. Bana ba kgozi re loba kamoka yo
we e tla bago kgozi a re motsebe, ke pole-
lō ya sechaba. Ba swanetše go hlomp-
ha batho, ba e kokobetše bōna batho ka
nozi ba tšeba gore motho yo ke wa leloko
la bogōšing.

Ge o fihlile motseng wa monna yo m-
ongwê o swanetše godumediša, bōna ba
tla tšea maduma a ya go mgolo wa bō-
na. Batla goma le bōna ba modumediša
ke moka maduma go fedile. Motho yo m-
ongwê ge a fihla, a tšencha maduma, ge
ba iša go yola mgolo wa bōna, ke moka m-
ogolo wa bōna o swanetše go aiša mela
ga Mokgōmana goba metseta.

Ge gona le tšā gonwa, ke ge ohwetšana
bare ba feditše, ka gobane ba gochaba,
ba swanetše go leka ka maatla gore ba hw-
etšane pitšana ya go setloša dihlong. Ba
mitšetša ka ngwakang, ke moka ba motšā
gore o hwetšana re feditše byalwa, bya-
lo byo na byo o hwetšane e be re sa be-
e tšē yo mongwê, byalo re gatile ke lena

ba bagolo. Ke moka wa leboga le yēna wa nwa. Ge o hwetšana motho a feditšē byalwa a go šekella tlala, wa ba wa kloga a go šekella, o tšebe ga botse gore motho yola wa rereša. Le ge o tšebe ga botse gore byalwa a bofele, phihlō e gōna, a e-na taba ena le beng ba yōna. Ka gobane le yēna a dula a le nōsi, ona le batho ba a nwešehemago nabo. O seke wa makhwatele, o mothabisē.

Motho wa go sehlophē batho, a ekgogomōša, a ba a ba le dipelontšgo, ge a ile a dula umala selō wa hwetšana a kwatile, a se wa leloko la bogōši, motho wa mohuta o we ke gore ke mpya. Le melatong, batho ga mōgō le lōna 'lekgotla ge a bolēla ditaba a bane ba motheletšā ka batla la gore, o bolēla ka tsōbōtši (lehufa) lago hufēgēla motho, gore lehono. Le hlatkane ka gobane malōba a ile wa nkōna byalwa goā nama ya kgomo.

Modirō wa bōna ke golamolanwe batho ge ba fapane, ga mōgō le go ripēla batho ba ba batlago mesela ya mašemo. Gona

801

K34/82

34

le lebaka lewe manaba a ka tsenago neng, ke bona balaudi ba ntwa, le godira gore batho bagalefe ka gohlhleletsa ke bone ka gobane ke bona balaudi, motho o tla leka ka maatta gore a bolae le naba gore ba motumise.

Gona le molaô o barego sechaba ka moka go we a dirago byalwa o swanetsê gona ha sebegô. Byalo kgôô tšena nne tšê a duithe, byalo ka ge ke šetšê ke dhlalutšê gore ke bona heng ba naga. Molaô wa bona bare mafelong ga ngwaga ba ômêla byalwa ke moka ba sadi ba rwala ka magapa ba iša mašate go bolêla gore ke lebaka ke ja ke gokôna le hono ya gagot-elô ke e morena.

Ge mokgônana a kare ailo go kgopêla byalwa a bohwetšana a bonwa lebyôna bya monwa, a rôbala, ka motigwa o ba hlompago ka ôna, ge boesa ba molaêla kgogo, ke gore le yêna mong wa motse o diô bona gore kgantše kenna motho ka gobane ba bagolo ba nba ba rôbala matseng wana. Diphihlô ditla nchiwa ka moka

ba mofa anwa.

Ge letšatši le fiša mabêle a ehwa ke bōna ba we ba swanetšego gobolêla le Kgoši, gore molato ke, le šaba letla palakana Kabaka lananedi e, ekabe noena a pyele bana bagagwe, ba bolaya ke lenyōra. Kgoši etla ba fetola ka molaō, a re ke a lekwa batubathe, e fêla dilō tšewe a ditsebe ke motho, fêla boêlung gae.

Kgoši e swanetšego golaola pele a kwe gore na a molato keng, ditlola ditla motsa gore molato keng. Ge ditlola dikare ba dimu, ba swanetšego golaolêla, se we ba swanetšego gobega ba dimu ka sōna, ge ele Kgomo goba a nku goba go phasa fêla ka mahlatswa le selō, goba gogaolêla manaka a pula ditlola ditla šupa.

Ge ele go phasa fêla ka mahlatswa le selō, a gona taba e a ka babotšago, ono homola, ke moka a botšā Mohumagadi a dira phufutšā, a bitšā fêla motho go we ditlola dilogo tšā moarea, a ya a phasa. Ba dimu ba Kgoši tšā ga Mohlabe go fêla ka ga Pōpêla goba kgadi ya ga Mohlabe e kgolo.

806

K34/82 36

Pōpēla o fa badimu, goba gorapēla, ka gobane dikgozi tšē dirobetšego kowa mabitleng ke ditlogolwana tšā gagwe. Maumu ge baloma ngwaga o moswa ki yēna a lomago pele, a kgona a efa ba Mohlabe, lebaka ke gore ke yo mogolo Mohlabe ke yo monyana. Difeka goloma yo mogolopele ka morago ke letšōthwane.

Dikgotla batho ke bona beng ba kgōrō ba we ba yago ka fetoga dikgotla batho. Ba ba dikgotla batho ge ngwaga e le o mothata, ke gore ge letšatši le fiša, byalo ditola tšā bolēla gore le swanetše gogaolēla manaka a pula ka madi a motho.

Kgozi ge e tšoboya e swanetše gobitšā beng ba kgōrō ba ē **ba dulē sephiri se segolo**, mo we motho a ka sekego a kwa se we ba sebolēlago. Gogaolēla ga gonya ke ge madi a šele go nyakega madi a bana ba leloko la begōši, byalo ka ngwana wa Mohlabe, wa Mašumu, wa Pōpēla le Masete.

Ka lona le baka lewe ka morago ga mo movēre wa bōna wa sephiring

806

K34/82

39

o fedile, byalo gorêriwa gore batho
ba swanetše go tibišava gore ke mabaka
a dipula, ba tswadi ba bana ba swane-
tše gohlôkômêla bana ba bôna, ka gobane
mapono malala a keteka a ka tšea bana.
Ke moka le bôna ba dulê ba tšeba tšaba e, ka
moswana mmagô ngwana a seke a lla ka
motho.

Ke moka ba kgôšana ba thôma go sepele le
makhibugô gamôgô le ditšela ba phuthetše
merwalô ya bôna, ba sepele ka ba be-
di ka ba bedi. Ba bôna ngwana wa yo
mongwê ke moka ba mošupa ka monwa-
na, o ba šala nthago, a ba sepele le tše-
la ka lebaka lewe, ba a roga ba sepele
lelefoka. Ge a di: tšena lefokeng, ke moka
ba swara ngwana, ba moripa leleme
ba mofakêla ka lešakeng, ba yo bega Kg-
oši.

Ke moka ba tloga ka lona lebaka lewe,
ba yo fihla mowe manaka a pula anego
nthse, mowe elego pitšung, ke moka ba
falatšetša madi godimela ga ôna. Kgoši
e thôma go lebanya ka mokgwa o e tšebago

806

K34/82

38

Ka ôna.

~~Lentcho~~ Lencho letla hlomots'a gare ga mo-
segare kowa dits'wene dišušutš'e bana ke
moka la thōma goduma, byalo ka ge le no
fêla le duma pula e sane, a ba kgathale
ke moka pula e thōme gona letšatši lefisa
mowe yo mongwê le yo mongwê a tla rego
ge a fihla gae, a fihla a kolobile, elegeore
moditseleng ba sepela gōdimu ga metsi, dina
ka diêla goêla le bomakgerwane. Bomak-
gerwane ke dinoka tš'e diêlago ka pula mo-
hlang pula e segōna a diele.

Bhwenyana ya madimabe e tla ba gōna,
ge bana ba fihla magae, goba ke badiši
goba basetšana, ke moka ngwana yo mong-
wê ga gōna, byalo mmagwe o tšama
a butšiš'a bana ba bangwê gore ngwana
waka e yēna e kae. Ke moka babolêla g-
ore a rebebe, reile garere bokête are-
gomêla, yonaa, ngwanake o tla tšeiwa
batlalala banyakêla, baba balapa ba
boêla malaeng.

Ka moswana lentš'u le swanetš'e gofi-
hla mošate, kgozi e tla bolêla gore ga

K34/82

39

lena hlōkōmēlō keile ka hlaba mokgōzi
wa gore le hlōkōmēle bana mabaka a lok-
a ke mabaka a dipula. Kemoka o ncha
banna ba tsāma ba kitima le dinoka le me-
etšana ba lebella ngwana, ba ratha le dino-
ka ba sobella kgogochalla.

Beng ba kgōnō gamōgō le kgōzi ba thebē-
la pelong, ba no dira moanō gore motswa-
di le batho ba seke ba lemoga. Ka gobane
baka tloga monageng e, bare ba re fetšē-
tšā bana, rena re tlogola kang bare, mohla-
re o gola ka ditlhabi. Mafelō butlaba ba
lapa, kemoka motswadi wa ngwana le le
bitla la ngwana wagagwe a ka seke a
le bōna.

Ge ditlola diile tšā bolēla gore goba-
laēla Badimung, gonyakēga kgōnō, o
swanetše swanetše go bitšā bōna
beng ba kgōnō go ba botšā mantšu a, by-
alo, babee letšatši lewe ba swanetšego
gohlaba kgōnō ka badimung. Byalo m-
owe a fokgethiwi motho, motho yo mong-
wē le yo mongwē yo we a bōnago sebak-
a o swanetše go ya gamōgō le bana,

goja nama. Ka gobane nama ya badimuni a ena moabê, yo mongwê le yo mongwê yo we a enyakago o no sega eja. E ngwê ba a pea ka dipitšā, le gōna nama ya badimuni a baloke ka letšwai.

Nama ena ya badimuni ena, ge baija, bae jêla mabitleng kamoka ga yōna, ga gona motho yo a ka tswalago a ya nayo gae, marapō a yōna ba ngobakanya felō gotee, mokgopa wa yōna ba bipa le bitla ka ōna, dinama tšewe dišetsēgo ga mōga le marapō ba a ngobakanya ba a bea gōdimu ga mokgopa dimpya ditla šala diija.

Ba we elego beng ba naya ba swanetšē go ba fasella marala a kgomo matšōngong a bōna ka naga letšōngong la mphapa. Byalo marala ana a dipheko, motho a gokolle, lōna ka noši le swanetšē go nokgagga la byela, ka goialo mowe ke gore bōna badimuni ba letšere. Nku le yōna ba noeja ka ōna mokgwa o we bajago nama ya kgomo, le marala a yōna ba bagokella. Dilō tša goya badimuni e swanetšē gore ebe tšē dintso.

806

K34/82

41

Ge ditauola diboletsê ttherešo ge ba boēla magae, ba swanetsê go hitima ba chaba pula, kgore ditauola diteilo nnete.

Ge Kgoši e teile Kōma, matgolo wa Kōma e swanetsê gore ebe motseta wa Kgoši. Matgolo wa Kōma ebe ele Matau masete ke yēna yo we a laolago Kōma, empa ditaēlo kamoka o dihwetsana ga Kgoši. Motho yo mongwê le yo mongwê, goba ba kgōmana le batseta baka seke badira Kōma kamogwa o ba ratago kantle le tumellō ya matgolo wa Kōma.

Kgoši ke nywana a e sepele, e ka foya ka mphathong gatee goba ga bedi la mafellō o chuba mphathō, empa ga go chubi yēna ka letšōgō la gagwe, mochubi ke yēna matgolo wa Kōma, le mesobō e swanetsê go tšea ke yēna a iša ka gae, e le ka molope sa ka molopeny se tšeba ke yēna mong wa molope. Ge a fihlile ka gae o bea mowemokho a ka sebeg a e bōna, ka moswana o tla tšoga a e fa Kgoši.

Ge ele mabapi le taolo ya mašemo, ~~mas~~ Mohlabe o laola mašemo a temō ya ga-

gwe. Masumu le yêna o byalo, Pôpêla le yêna le masete ba laola ditemo tšã bôna. Ga gona yo mongwê a karago a laola tšã t-emô ya yo mongwê e legore a tšebe mšela ya Masemo.

Batho ba lešika la bokgoši, bôna ba laola temô ya kgoši. Modinô o mongwê wa bôna ke go thušã kgoši medirô ya malapeng ka gagwe. Kgoši le yêna o ba tšeišã basadi ka dikgomo tšã gagwe tšã kgôrô. Lehumô la mosot-ho ke mosadi, gela a bago le mosadi ke mo-ka a sabelaêla selô. Ge e le kangeng ya lehumô la diruiwa, ke dichowana tšã mafellô mowe ba karago ba phala ke motho fêla.

Kgoši ka noši o no fêla a ba tšekêla dik-obo, ka baka la gore o bôna gore ba moth-ušã. Yo we a sa mothušego ka selô a na tšaba nâê, ke monna o swanetsê go e pônêla. Kudu selô se ba se somêla go motšongong ke mogôlô go ja nama. Gare ge a sa thušê kgoši are, mohlomong gona le se a sebakago, go mohlômpha wa mohlômpha ka baka la gore ke mogolo wa

K34/82

836
gagwe.

Mašumu Mohlabe ke bana ba mosadi, papagô bôna ~~he~~ ebe ele Morena Segopane. Byalo mogolo ke Mašumu, moratho ke Mohlabe. Mašumu a eke a kwa sewe papagwe a motšago, moratho a eke a sewe papagwe a motšago le ge a ka morona o be a phakisa a boya ka pele. Kagoriatlo noweditšale kamoka o ile a difa moratho, mogolwane a feta le mereba ya gagwe.

Mohlabe a tšeba ga botse gore Henn a yo monyana, bogôši boya tšeba, ka baka la gore onore o dutši o sa dirile lo, wa kwa bare nama ela še e bu-dule thobčle. Ke moka kgoši ya Kg-etha e we a e nyakago, kemoka a kgôna a bufa.

Batho ba fela bacya ga Mašumu ge le-tšatši le fiša, byalo Mogolwane are eke ditšebe, mohlomong le kaya ga moratho waka yêna mogongwe wa e tšeba. Ge ba finla go yêna o ba botša gore sepelan-g ga kgoši nna ke nna ngwana a

806

K34/82

44

ke tšebe selo.

Byalo kage batho baile ba bōna gore Kgo-
ši ebe enyaka moratho, le gore ge a dut-
tši nabo, o be a fēla a babotšā gore ng-
wana waka ke yo, ka gobane okwa se
we ke motšago le mereba a naçō, ka goria-
lo mowe ditaēlo ka moka ga tšōna ketl-
a laēla yēna.

Monna yo mongwe bare ke waga Masete
empa leina la gagwe a balešebe ka gobane
ke bagologolo. A ncha kgomo ka sephiring a
fu moratho, are ke loba pula, are a ke tš-
ebe fēla setla nobōna.

Mohlabe a tloga a fihla mowe man-
aka a pula a nago gōna, a dira ka
mokgwa e we mokgalabye a go mušu-
pa ka ōna. Goile gwana pula e Kgo-
lo, ka gobane kgomo e swala ngwa-
ga ka moka, e ile ya swala ngwaga
o we. Ba buduša mabēlē a mantš-
i.

šana mowe batho a ba tšebegore
ke mang yo we wa goneša pula,
šeleno se senqwē sa kihla, kgomo

ya bobedi a e gōna ya go loba pula.
Moratho le yēna a no dula a homola le-
tšatši la fisša mola mabēlē e šetše e le
a magolo. Batho ba ncha dikgomo b-
a e ya ga Morena Masumu byalo a
gana go diamogēla are a ke tšebe p-
ula.

Mokgula bye yo we wa ga Masete a
go yo mongwe wa ga Pōpēla ge ona
lekgomo, o ka ncha ko loba pula, o
tla bōna ena. A mutšiša gore o
loba kae, are, nna ke a go tšeba, fē-
la ke tla gobotšā tšatši le ke bōna ena.
Pōpēla are ya hlōka gona o buišē kg-
omo yaka, Masete are go lukile
ke tla e buišā.

Pōpēla a mošūpa kgomo, ke moka
Masete a tloga bošego a fihla ga M-
ohlabe are thobēla, ke tšile moka-
baka la gore arena moriti o we re
ka manallago go ōna. Ka goria lo m-
owe kere mola ntlo wa nyalwa ke
sa šuile gape ka kgomo.

Mantšū a gagwe a ile a mogēlwa

are go Masete fêla re tla no bōna, Ma-
sete are go tloga mowe a ya ga Pôpê-
la are ke tšwa nthse fêla kgōši e tš-
e ke tla bōna. Ge letsāti le dikêla p-
ula ya thōma go na, ke moka yaba pu-
la ga ehloke ka baka la kgomo e we, ya
rwala ngwaga ka Moka.

Ke moka Masete a thōma go hlalōš-
tšā Pôpêla ngaka ya pula. Ka sele-
mō sa boraro, lagoma la fiša, ka lona
lebaka le we Pôpêla a nyaka go ya le M-
asete go bōna gore a ekaba ke ~~ma-~~
nnete, Mohlabe a ya a gana, are
lena le a ntseba gore ke nna ngwa-
na ga gona le motho ka otee yo
we a ka tšea go boloi a šupa mo-
ratšo, boloi bya Papa le mma bo tš-
eba ke megolo waka. Baile bawa
fase ka lehlakori, a ba are ke tla
bōna.

Ge ba tlogile ke moka a šala a t-
loga a ya mowe a ilego a laêlwa
ke papagwe, a finla a dira kamo
kgwa o we a go laêlwa ka ōna.

836

K34/82 47

Pula ya boya ya na, Pōpēla le Masete ba bōna gore moratho o tseba pula kemoka ba thōma go nyefola mogolwane.

Ja na mowe lesāba kamoka bathōma go rorisa moratho, kemoka baya ba loba pula go yēna. Moratho a kwa ga botse gore thobēle e a tseba kemoka ba fapana le mogolwane, mogolwane a tloga a ya a ga motse wa gagwe Mangonyane. Moratho a šala Ntswaneng a šala a tia kōmana Masūmu le yēna a yo tia merop-a mola Mangonyane.

Masete le Pōpēla ba bolēla le Mohlabe gore wa bōna relete ka setee ga godirege gore mahututu a lle seleteng ka setee, go kaone gore o tšibiše ba magakala, kemoka yēna Masete le Pōpēla ba rotoga baya Magakala ba yo bega ditaba tše ka gobane ba hloka gobega ka morago ba ka dira ntwa.

Kgozi ya Magakala e ile ya romē-

la banna gore batle bakwe diphapanō tšewe, fêla ge le fihlile, le seke la dira ntwa, bogōzi ke batho, ga gona motho yo a ka busago motho ka otee, yo we anago le sechaba ke yêna yo we elego kgozi.

Baile ba theoga ba tla boroka ba fihla gwa bitšwa pitsō e kgolo, batho kanna ba kgobakana kgorong ya Ntswane byalo ge ba kgobakane, ba tsena ditabeng.

Beng ba kgōrō ke šetšê ke hlalusi-tšê, Pōpēla le Masete ba bolēla gore kgozi ke Mohlabe ka baka la gore papagwe oile are re le-belle yêna, ka baka la gore ke yêna ngwana yo we ka gōk: a kwile go ditaēlo tšaka, la monyatsa le fase letla hwa. Reile raya ga mogolwane reeya goloba pula byalo pula are a ke tšebe, byalo ge reeya ga molatho, ra hwetsāna elegore wa e tšeba ka baka la gore papagwe o molaetšê.

806

K34/82

49

Bogōši ke pula, byalo gagona motho
yo a ka dumêlago go bolaya ke mogau.
Byalo bare go Mašumu le tšatši la
lehomō o ke o neše pula, Mašum-
u are nna a ke tšebe pula. Barea
Mohlabe wena wa e tšeba, are Kgo-
ši fêla papa oile a ntaêla, byalo
ka gorialo mowe a tloga, a fihla
mowe manaka a pula a nego gōna
a fihla a dira ka mokgwa o we a du-
lago a dira ka ōna. Pula yana, batho
bare tšobêla.

Byalo ba Magakala bare go Ma-
ašumu o tšebe gore bogōši ke Pula
ka gorialo mowe bōna sechaba ka
moka, se dumêla gore Kgoši ke mor-
atho wa gago ka baka la sechaba ga-
mōgō le ditaêlo tša papago dire Kgo-
ši ke moratho wa gago ka baka la
gore, manaka a pula o šupile
yêna. Morena oile se go botšê
gore Mahututu a lle selete ka se-
tee, o se sa letšā kōmana.
Ke ge Mašumu a tloga a yodu-

806

K34/82

50

la monamalla. E mpa bana ba
motho a baka ba fapana, o ile a gom-
a a boya moba sa boeleng ke teeng
maruping ba boela, a fihla are th-
obela go Mohlabe, Mohlabe a seke
a ba le lehufa a modumela.

O ka bona gore ke nnete, ge baloma
le rōtse go swanetše go loma Mašū-
mu pele, ke moka ba tšee le lengwē
ba go fa Mohlabe. Mašūmu o boy-
a sekgweše monamalla ga mma kgō-
pa dibarudi arego kgomo le batho, o
boya segodikane mo seteng ga ra M-
adome o thata, ga ra Mohlaka o fe-
tša ke mabudi, segodikane o isa mo-
anō o boya setalataleng, se boya t-
ubatshe kletlolo, thuba tubatshe ra
gašca pudi e anama ra tšoga se
ekga morōgō.

Mohlabe o boya segodikane mo set-
eng ga ra mogo o mabêlê, gana
mogo moenywa hlōlê mo atšā go
rašā mafōtla, segodikane se isa
moanō se boya setalataleng.

808

51

K34/82

Ke motubabe moka mošega, mohlakwana, kowa ga gešu tubatse r gaša pōdi e a nama ra tloga re kgi morōgō.

Monamalla ke mowe Masumu a gore go fapana le moratno a tloga a ya a dula gōna. Mego o Mabêlê ke mowe Mohlabe a goya a zoma ntšhe ge Selote a e ya Phalaborwa. Selote ke Kgoši ya batubathe bawe le hono elego ba Saai Kgoši ya bōna elego Masšimale.

Kgoši e buša basa banna, byalo mohumagadi o buša basadi. Kgoši ena le moota (Chemo), moota ona o lema ke batho ke gore sechaba kamo-ka. Ba swanetše go tlogela ke dipane tša bōna ba yo lema, yo mongwê le yo mongwê mohlomong ge moota e le o monyana dipane dipetagane, ba moto o mongwê ba ti kela êkere. ~~Mabehad~~ Mabeta wa Kgoši o tlogela mašemo go bōna ge balema le go bagašetša peu yo we leina la gagwe elego Matau Masete Dyō a ba fiwi tša goja yo mongwê

806

K34/82

le yo mongwē o ja ka lapeng la gagwe
 lebaka la gohlagola ge le fihlile, basa-
 di ka moka ba yo hlagola mooka wa
 kgoši, mowe ba lebella ke Mohuma-
gadi fēla gagwe yēna ka noši, goya
 ngwetši wa gagwe. Byalo ka ge ka
 lebaka le we ebe gobuša Mohuma-
gadi Marebole, ngwetši wa gagwe w
 a pele ke Mamotetwa ngwana Ma-
umu ke yēna yo we a goba a bale
 bella ga mōgō le ngwetši wa bobedi
Mokgadi ngwana Mašumu.

Ngwetši wa pele ke Mamotetwa
 yo we ka molaō e lego yo mogolo, by-
 alo Mokgalabye yo Mamogagare a
 fihla ga Mehumagadi are wena a
 wa kgonā go tšea, o dirile ka go tšea
 ka lapeng la bo Mamotitwa ka gobane
 ke lapa le lenyana, lapa le legolo ke
 la ngwana Thekwane Maboganyane.
Mahumagadi a dira ka mokgw-
 a o la a butšitšego ke Mamoga-
gare Mašumu ke ge a e ya a
 tšea Mokgadi. Ke ge Mamogaga-
re are yo mogolo ke yo Mokgadi
Mamotetwa ke kgababe mohlā-

806

K34/82

53

tswa waga Mohlabe, ke moka Mamotetwa a boēla morago, Mokgadi eba yo mogolo. Puno gee fihile basadi ba swanetše gorōba mabēle moteng, ke moka ba a fole, ba swale ka dioto ba iše ka lapeng la Mohumagadi. Basadi byalo ka ge e le baapei ba tšoga ba fagēla bana babōna megabo, ba kgona baeya moteng.

Motho yo we Kgoši e karego e tšibisiše gore go iwa moteng a seke a ya ona le molato. Tefo ya molato o we ke pudi ge motho a bolēla ga botse ka mabaka a gagwe. Ge eba a bolele ga botse ke pudi tšepedi.

Tša lapa la Kgoši, basadi ba Kgoši ebe ba e ba barara, mosadi, wa pele ke Mamotetwa ngwana Masumu, yo we a ilego a tšea ke yēna Mohumagadi Marebole ka dikgomo tša Kgoši, o ile a tšeiwa ka lesome la dikgomo fēla le dipudi tše hlaano.

Papagwe Mamotetwa ke Masiē, mmagwe ke Dikgwegwane.

Mosadi wa bobedi ke Mokgadi ngwana Masumu, le yēna oile a tšeiwa

806

K34/82

54

Ka dikgomo tša Kgōrō, yēna ke dikgomo tšē diphethago menwana e medi le le some la dipudi. Papagwe ke Mamogagane, mmagwe ke Maboganyane ngwana Shekwane.

Mosadi wa bororo ke Mamorei ngwana Morei, o ile a tšeiwa ka dikgomo tša Kgōrō. Mosadi yo o ile a tšeiwa ka ditšō tša Kgōrō, fēla go kwagala gore ebe ele dipudi le dimku dina le kgomo ka etee. Byaloka ge e le batho ba bagoba ba dula ga Mokgotho ~~ma~~ mmagwe leina la gagwe a le gopolwe, fēla la papagwe ke Semukgisi.

Mamotetwa a bēlēgela bana bagagwe fase, a ba le ngwana ka etee yo we leina la gagwe elega tee goba Mokōmela. Mokōmela ke gore mabētē a feditšē ke seboko, byalo gwa phēpēla le bēlē ka letee, ka gorialo mowe a gona le motho yo a nago le holofētō ya gore o tla re phelēla. Modimo o ile wa ba fa yēna a phela.

Mokgadi a bēlēga bana ba Sekwata-peng, Mokaile, Mabai Madisane, Mats

ebe, Sepalo le Malešpeng.

Memorei a bēlēgēla fase gwa šalangwana wa Mohlankana ka otee, yowe leina lagagwe elego Phašuku ke motlogolo wa ga Morei. Mamorei o be a e tla ga ra kgadi wa gagwe Mamorei yowe a goba a tšere ke Morena Maphuphe le Mohumagadi Marebole, Marebole ke ngwana Pōpēla wa lešika la Kgōrō ya ga Mokana watau.

Mohumagadi Marebole ebe ele mopa. Mamorei a ba le bana, fēla gogopolwa bana ba babedi ba bahlankana, ke Matšgwapeng le Nchobycane Mosadi yona we boraro yo, ongwadiwa goba mosadi wa boraro, ka baka la gore Matšgwapeng ebe le setlaēla byalo Nchobycane a se hlokomela mosadi wa mogolo wa gagwe Mamorei ke moka a hlokomela ke Mohumagadi.

Mamogagane o se a fetša lešabala ga Mohlabe bana ba Mametetwa le ba Memorei gwa šala bana ba Mokgadi are ke kgola metlwa gore ba tlogolo baka e tle ebe ditgoši.

806

K34/82

56

Mohumagadi Marebole a hwa, kam-
orago ga selemo ka setee, Makgwap-
eng a hwa. Ngwana wa Mamotetwa
ke yo monyana, le bana ba Makgadi
le ba ngwana wa Mamorei.

Monna yo we a setego ka kgorong
ya ga Mohlabe ke Nchobyanane motlo-
golo wa ga Morei. Ka morago ga seto-
sa Mohumagadi, beng ba kgoro ba kgobaka-
na, Mamogagare Masumu, Isakete M-
asumu, Masie Masumu, Mei Popela
Mosilo Popela, Motsebone Popela, M-
atau Masete, Sebatane Masete le
Sagasaga goba Matebete Masete. Ba
kgobakanya ke Nchobyanane Mohlabe.

Nchobyanane a ema pele ga bannaare
byalo ba bina tlou, le bitšitše kenna
mabapi le moriti o la wa rena ore
tlogetše, byalo nna a ke tsebe gore
go swanetše gore re dirē byang, kem-
oka ba bina tlou a dula fase.

Ba ga Morei a ba bitšitšwa mo seph-
ireny sewe, yo nola a bulang molom-
o ke motlogolo wa ga Morei, kabakala
gobane a debeng ba kgoro ba ka seke
ba kgona go ba tšencha.

806

K34/82

57

Mamogagare, a êma are thobêla batub-
atse, ditaba dia kwala, ke nnete gore dit-
ba dibolêlwe. Fêla taba e e tšibago, kgō-
ši ya kgōrō e ke Pōpêla, le hono rena
rena le bana ba rena bawe ba tšere-
go ke ngwana Pōpêla byalo le hono
obile o tšile o re tšogetsê a sešu a
tšee ngwana wa kgaitšedi ya gagwe.
Byalo bana ba rena ba tšile mo a batla
ga rakgadi ya bōna, ke mathōmō ba t-
ena ka kgōrō e. Le ka bōna yowe a sw-
anetsêgo go šala a lebeletšê kgōrō, garia-
lo a dula fase.

Matau Masete a êma a bolêla, are
ditaba re a dikwa ba bina tšlou, le le-
na le a bōna ka mathō gore mona kgōrō-
ng ba ga Mohlabe ba fedile go šetsê yo
Mokogolo wa ga Morei, byalo ka gori-
alo mowe a ke bone gore gošana le ngw-
ana yo mongwê yo le ka hlwago le bolêla
ka yêna, bana ba bangwê ba e sale bo-
šego. Byalo ke butšiša wena monna
wa ga Mohlabe gore re botšê ga botšê
gore Mohumagadi o be a sake a go
batšā taba mābapi le ditaba tša bo-
goši.

806

K34/82

58

Nchobyanane are thobēla ke a kgolwa ga gona motho yo a sakago a kwa, kgotši gamōgō le mogolo waka, ka gobane e be ba no dula ba bolēla, mosadi wa pele ke Mamotetwa byalo ona le ngwana yo we e lego lee. Mamogagane a botšā Mohu gore ngwana wa lapa le legolo ke Mokgadi nkabe o tšee yēna, byalo ke ge a yo motšea le yēna ona le ngwana leina ke Sekwatapeng ka moka ke batlogolo ba Matumy. Yēna Mohumagadi le Mamogagane bare kgotši e swane tšee gore ebe Sekwatapeng, Matgwapeng a bolēla gore a sekgoši, a ka mpa a swarēla ngwana Pōpēla a e a tšee mosadi ga Pōpēla ebe setina mollō, ke moka ke mowe ka goba ke fēla ke kwa nthse.

Sabatana Masete are morena byalo r- e kwile ditaba ga botse. Mosadi wa pele le wa morago mogolo ke mang, bare ke mosadi wa pele ka gobane o nchi tšee lesogana thakeng, byalo le hono go ya kang ge ngwana wa Mokgadi e tloba yo mogolo go ngwana wa Mamotetwa, bare le rena re a makala, are

806

K34/82

59

ga godirege ba bina tlou, mo balomadi phoko tša ga Mohlabe, moratho a kase ke a lomela mogolwane le rōtse pele. Banna ka moka ba dumelana le polêlo ya Sebatane.

Masie Masumu ke Malome wake e, are a ke le nyatše ba bina tlou, ditaba tše ka moka le boletšego mona ke a dikwa, byalo yola moredi waka ga gona se ba mušupilego, ba šupile Mokgadi e fêla ba moetšitše nthago, go swanetše gore go sepele ga na mowe go boletšego Kgoši le Mamogagare ka baka la gore ngwana waka o be a sa žiti gobêlêga o belegile bana ba bantši byalo baga Mohlabe ba gagare ba go katta gwaba ka ôna mokgwa o le bolêlago ka ôna.

Mamatetwa a kwa lentšu la papagw ge a bolêla ka Kgorong, byalo a fihla Kgorong a fihla a kwatama fae ka dikhumu are, dikgoši nna le batwadi baka e sobake ba eba dikgoši kgona le a mpôna ke fedile teng, empa a kena ngwana.

Ye ele Mamogagare tšwetlo e h-

806

K34/82

60

wile le muludi.

Sagasaga Masete are le a tswenyega ka gobolêla enpa gona ele nnete gore le hwetsane le naneô la ditaba. Nchobyanane a tswarêle sekwatapeng fêla le yêna matlilo dula setulong a butsiwe gore a se e a tsee mosadi ga Pôpêla ke yêna mong wa mošasa o. Banna baga Mohlabe ba kwana legore gobe byalo.

Nchobyanane a dula setulong, ke batho ba kgale mphathô wa gagwe a ba o tsebe. Mohumagadi o hwile ka mphathô wa Manala Mankwe, byalo Nchobyanane a bolotsa melau, Matuba le Mangana le Manala, elegore sekwatapeng o ile bokgolwa.

E rile ka bogwera bya Manala a boya, ge a fihla a tšena gae, a hwetsana gore banna ba ka mphathong gamogô le morena Nchobyanane. A napa a fetêla ka mphathong, o rile ge a fihlile batho ba modumedisa, Morena Nchobyanane a gopola mogopolo o mabewe gore ke monna o fihlile ke moka o tli-lo nka moga setulo.

806

K34/82 61

Kgoši ya batho a napa a tloga a fihla ka gae, a fihla a tšea sethunya, a batša basadi gore ko molaya, ka baka la gore setulo a sa molebana. Mmagwe e Sekwatapeng pelo ya thōma go kgogga, yaba o fihla ka mphathong, o ile kowa a nekella gore ke a thunya yaba banna ba šetše ba mone ba swara sethunya, sa thunyetsa gōdimu, kemoka ba moamoga sethunya, ba tšea Sekwatapeng aya ka gae.

Ele gore ba ile go vēra mo vēro wa goba Nchobyanane gore a dule setulong ba bitša pitšo ya sechaba kamoka, mowe pitšong goya banna fêla, ka gobane basadi a ba tsene pitšong ya banna. Ba ile ba hlalošetša sechaba gore letšebe gore kgoši le hono ke Nchobyanane fêla o lêla ngwana wa Mokgadi Sekwatapeng, e tla re ge a go tšee a a fologa setulong.

Byalo ka baka lewe Morena Nchobyanane a ile go a dira ka lona, a nyakago bolaya kgoši. Bogwêra bo ile bya phakiša bo aloga, ka pele nyana ba bitša pitšo ya go tšibiša sechaba gore le hono

806^{34/8°} 62

Nchobyanane a e sale kgozi, Ngwana o godile lehono le a mōna le motsebe gore ke kgozi. Goile gwa bolēla Masete Matau, le Mei Pōpēla bare gobōna le yēna re meile mo tulong e, empa le a tšeba gore kutō e seya gagwe, ka buka lagore ke motlogolo wa ga Mašumu, yēna o swanetšhe gore gogola a hlōphē ditgoma a yo tšea mohumagadi ga Pōpēla.
 Ka molaō batho gamōgō le beng bakgōnō ebe ba swanetšhe gobitšha ke yēna morena Nchobyanane a ba tšibise gore ngwana yola o gatshe byalo o swanetšhe go hwetšana ditswanēlo tša gagwe. E be e tlaba mokgalabye wa goruta ngwana melaō ya kgozi gamōgō le ya naga. Baile ba moncha motseng Nchobyanane a tloga a ya a dula mošo wa noka ya morola mowe barego ke Mamoritane, ba bone gore a ka bolaya kgozi.
 Ge ele ditabeng o be a exia feia kamowe kgozi e lego ka gona o be e sa tšene o be a re gobolēla ditaba, ke moka ano tloga byalo ka batho ba bangwe, ge tša goja dilegōna o noja le batho babangwe.

806

K34/82

63

Mohumagadi Marebole o hwile a dirile bogwêra le ba Makhutswi le Morena Tina Mogolo, byalo Morena Tina-Mogolo a dula le Mohumagadi. Ke lebaka lewe a ilego a hwetšana manaka a pula e ga Mohlabe Kagobane o ile are go yêna tliša ke go swarêle, kemoka Mohumagadi a mofa.

Mohumagadi o ile gohwa, ke moka Morena Nchobyané a ya a loba pula Segôwana ke gôna Makhutswi mowe kgoši ya goba e dula gôna. Morena Sekwatapeng le yêna a ya a loba pula Makhutswi ke gôna e le moka ba Makhutswi ba re goletše ka bakka la manaka a pula.

Morena Sekwatapeng o hwile a a bolutšitše mephathô e, Makgau, Magasa, Madikwa, Magakwa Melan Manala ka mphathô wa botšupa a hwa o we leina la ôna e lego mohlaka moroto.

Kgoši e swanetše gore gobolotš'a gwa a feta mengwaga e medi goba e meraro a sa bolotše, kabaka la gore ba-

806

K34/82

64

re ge a ka no bolots'a ngwaga o mong-
wê yo o mongwê o tla phakisa a eh-
wa mênō a gagwe e sale a mashw-
weu. Kabaka la gore Mphatō^m wa
busupa wa ila, o swanetše gohw-
a a sešu a o aloše, ke mokgwa o
we o kwa go bare chupa e aila.

Bareledi ba kgoši ba fotsiwa ke mo-
tho yo mongwê le yo mongwê. Madisa-
na o ile a tšeiwa magakala ke mo-
kgomana wa ntho. Matsebe oi-
le a tšea ke Tseke Mogofe enoba
motho fêla.

Gobyalo ka bareledi ba Morena Sekw-
atapeng yêna o be a na le basadi
ba bantsi ba we maina a bōna eleg-
o bo, Mafefera ke mosadi wa pele ke
ngwana Popela o ile a phêtha tšelo
êla ba gomolaêla, ke yêna Mohumaga-
di. A bêtêga ngwana wa Mohlankar-
na ka o tse yo we leina la gagwe
elego Machubeng. Basetsana ka ba
bedi ke Molawa yo we a ilego a
tšea ke baga Masete ke Domotea,
ke mokgomana wa yōna kgoro ena.
Wa bobedi ke Matsebe a tšea ke ba-

806

K34/82

65

ga moagi ke manna yo barego ke Ma-
mogale ke motho fela.

Mafefera papagwe ke Mokanawat-
au Pōpēla, mmagwe ke ngwana
Mašilu ngwana Mokgotho. Leina
le lengwē la Mafefera ke Maphep-
oile a tšeiwa ka dikgomo tša Kgōrō
a fetsiša ke dikgomo tša Kgaitšedi
ya morena Sekwatapeng Matsebe
yola a go tšea ke baga Mogofe. Dik-
gomo tša Kgōrō ebe ele kgomo tše hlaa-
no, byalo Masete a ncha kgomo le
Masumu a ncha kgomo ke dikgomo
tša golekella gore ba tšee mmago bō-
na. E ile yaba kgomo tše dišupago, by-
alo a tšea kgomo tše hlaano tša
go tšwa Kgaitšedi a fetsiša mosadi ka
tšona.

Dichila ke mosadi wa bobedi, ke
ngwana Mabakane papagwe ke Ma-
geketla mmagwe ke Khasa ngwa-
na Raganya. Mosadi yo oile a
tšeiwa ka dipudi tša Kgōrō masom-
e a mararō. Magêketla oile
a loya, byalo bare ka baka lagore
sekgoa se tšene, o swanetsê go

806

K34/82 66

rakiwa a e mmanabang, byalo ka
 ge a kwatamisa letolo, ba molesetša
 ba tšea mosadi yo Dichila. Bona
 a beng a bare ke bona baga Mabakane
 bare ke bona baga Mohlabe, kaba
 la gore mmago Mageketla baile ba
 Motopa a legodimu ga sehla, bare
 ke ngwana Mpomo, mohuta wagagwe
 eka ebe ele lepono. Ka gobane di
 tlogolwana tša mokgethelo yo, ke baga
 tipa baga ntwa dumela.
 Matseng wa bona gona lesole, bakg-
 olana menō, balwa ka mokgwa o ba
 ka kgonago. Empa ka moswana ba
 ka seke ba tšoga ba a hludišana.
Mapholo ke mosadi wa boraro, ke
 ngwana Lewele Papagwe ke Masōšo
 mmagwe a ba matsebe kabakala
 gore ke batšweke. O ile a tšeiwa
 ka dikgomo tša kgōrō ke dikgomo
 tše diphephago menwana e medi fel-
 e. O ile a bêtēga ngwana wa Mo-
setsana bare ke Masilu a tšea ke
 baga Pōpēla ke bo makgolo wa dikgozi
 Bana ba Dichila ke Morabudi,
Maboganyane ke ba hlankana ke

806

K34/82 67

Mosetsana ka otee yo we ailego
a tšea ke Bobete Maile e noba
motho fêla.

Mokgatli ke ngwana ~~ra~~ Eho Ra-
Chozi, o ile a tšeiwa ka kgomo
e ntso, ke gore e noba mošegêla
ke mošegêla wa bone. Batswadi b-
agagwe a ba tšebe ke motho kago-
bane o nohlakana nae, ke moka ya
ba mosadi. O ile a ba lengwana
ka otee wa mosetsana leina lag-
agwe ke Mahlako a tšea ke baga
Sekgoka ke monna yo barego ke M-
akatanane, e noba motho fêla.

Mampuru ke mosadi wa bohlanano
ke ngwana Dhobetšane a ba le bana
ba basetsana ka babedi, ke Mamoga-
le le Mafalosanane. Mamogale a tšea
a ke baga Scaai ke monna yo bar-
ego ke Mpe. Mafalosanane a tšea
ke baga Magabane batho bana e
noba batho fêla. Papago Mampur-
u ke Sekhekhekhe mmagwe ke Ma-
Chachane ngwana hewe. Mamp-
uru o ile a nyadiwa ka kgomo
tšea dithseletšego, ka dikgomo tšea Kgôrô.

806

K34/82

68

Makoše ke mosadi wa bothselela ke ngwana Moyene, papagwe ke Madame Moyene, mmagwe ke maphatane ngwana Maile. Mosadi yo o ile a nyadiwa ka dikgomo tša go tšwa Matsebe yo we wa go tšea ke baga Moagi. Ba monyala ka lesome la dikgomo le kgomo tše pedi, le dichelete le dipudi tše nne. Ngwana wa gagwe wa mosetšana bare ke Matsebe a tšea ke baga Masumu mokgomana.

Thobêla ke mosadi wa bušupa ke ngwana Masumu o tle ga ratgadi ya gagwe Mokgadi, morena o re ke ngwana wa Malome. O ile a motšea ka dikgomo tša Kgōrō le some la dikgomo le kgomo tše pedi pōō ke ya godina lesome le tše tharo. Mosadi yo o fetu basadi ka moka ga-mōgō le bawe ba go bikiwa pele gagagwe ka lona le baka la gore ke ngwana wa Malome wa gagwe, ka ntle le mohumagadi ngwana Popêla ka gobane yēna ke mosadi wa Kgōrō ke mmago yōna. Papagwe ke Matsebe Masumu, mmagwe ke Mamei ngwana The-

806

K34/82 69

Kwane.

Mpyafe ke mosadi wa gophetha menwana e medi, ke ngwana Masumu mosadi yo ke ngwetši wa Mokgatli, o tšerwe ka dikgomo tša go tšwa Mahlako yo we a ilego a tšea ke baga Se-kgoka ke bathoba we elego lapa la bōna. Byalo ka baka la gore mosadi o be a sena ngwana wa mohlankana a dula le Morena yo we elego Matswale wa gagwe.

Masenkêle ke ngwana Raganya yo we elego mosadi wa gorōba monwana ka otee. Ke ngwetši wa Mapholo, o ile a tšeiwa ka dikgomo tša go tšwa Masilu yo we a ilego a tšea ke baga Pōpela. Masenkêle o ile a nyadiwa ka lesome la dikgomo le kgomo tše pedi le dichalete. Byalo ka gobane Mapholo o be a sena ngwana wa mohlankana o ile a dula le matswale wa gagwe.

Madimabe ke ngwana Suai ke mosadi wa lesome, ke mong mosadi wa Morena ke mosadi wa Mokokotlêlo. O ile a nyadiwa ka dikgomo tša Kgōrō

806

K34/82

70

lesome la dikgomo le kgomo ya tswetsi; ke bōna basadi ba kgoši e we. O ile a leka ka matla go tšea basadi ba bantši gore kgōrō ya ga Mohlabe ebe le banna. Mosadi wa lesome ke Mudire ngwana sekgobêla mosadi ya ona o ile a ba mo-
opa. O ile a nyadiwee ka kgomo tšenne n'kabe baile ba monyala ka lesome la dikgomo, byalo oile are e sale mothepe a ima, byalo ba ncha nra. Byalo Morena a ya ga makgolo wa gagwe sekgobêla are ke tšilo kgopêla mosadi wa ka, kapudi, kenna ngwana wa lena бага makgolo ke tšile nyakêla. Бага makgolo wa gagwe ba modumêla a tšea mosadi a tloga. Byalo mosadi a seke a bêtêga бага makgolo wa gagwe ba šita go nyaka dikgomo, ka gobane ebe ba swanetsê go dinyaka ge mopedi wa ngwana wa bōna ge a nyala. Morena a ba a hwa kantle le go ncha dikgomo, tšā go fetšiša mosadi.

Kgoši a tšeiša ba rathe бага gagwe basadi. Ka basadi ba barathe бага gagwe, matse oile wa gola kudu, ô-nā ele gore o godišitše ke kgoši.

806

K34/82

71

Pele ga go ngala basadi ba morat-
ho wa Kgoši, ganna le borwa rag-
we ke lee le Phašuku. Le bona ebe
ele banna ba godile, bana le malape
a bona.

Lee a huduga matseng le mmagwe
Mamotitwa gamôgô le mosadi wagagwe
e Mamoselane ngwana Raganya a
ya dula nae Mogauding ke leina ke
leina la lekgwara. O tlogile ka lebaka
la mogotloga Nchobyanne, ka gobane Ma-
motetwa o be a kwana le yêna byalo
a gopola gore ge nkašala baka šala ba
mpolanya goba go mpolaêla ngwana ba-
re ke tšea dihlang gagagwe ke baloya.
Ka gobane bare molai wa bôna a tš-
ena matseng o tšencha ke moloi wa
ka matseng, ge baka bôna ba tšenêla
ke tše dingwê.

Phašuku le yêna a tloga le mosadi wa
gagwe Maseboko ngwana Maseôkôm-
a. Ka baka la gore Nchobyanne ke ra-
ngwane wagagwe. A ya a dula motse-
ng wa Matlapaneng, noka a nwa se-
dukwi. Lee le yêna o nwa seduk-
wi ka kgakala. Byalo Phašuku o ile

806

K34/82

72

ge atloga a laēla ka bohakga gore
 nna ke nyaka gotia ke phefo, Kera gor-
 e ke nyaka go katologa mo, byaloba-
 re golukile. O dula ga o fe motsa, an
 ke nyaka go lebella madulo motong wa
 matlapaneng bare o swanetše go le-
 bella batho ba ka gona.

Morena Sekwatapeng a šala le ba-
 ratho bagagwe le monna wa ga Mase-
te Butšwana ke yēna motseta w-
 agagwe fēla e be a saga ka legoreng
 la motse wa Mohlabe o be ana le Ya-
 gagwe le gora. Ka lebaka lewe ke
 ge ba tlogile ntswaneng ba dutšē ka
 fase ga motwana wa Matlapaneng
 leina la fela fawe bare ke Mamot-
lekelle Kgaufai le badimu baga Mamo-
ketwa. Ke mowe gwa gore gobolla m-
 phathō wa mangana ka bēlēga nna
Motantane Mohlabe. Leina lena la
Motantane a se leina la leloko laga
 ga Mohlabe, ke gore goile go fihlile
 mokgalabye yo mongwē wa go tšwa
 ga Mokgotho bare ke Motantane tšā-
tši lewe a tšenago ka bēlēga anapa
 are ke Motantane kemoka ka seke

806

K34/82

73

Ka gana leina. Ngwana ge a gana leina o lala alla bošego ge baeya ga bo re atšeba ke moka ditšola dibolêla gone ngwana o belaela leina, byaloke moka ba laolêla le lengwe la leloko lagabo.

Basato ba kgoši le bōna bana le mala-pa a bōna.

Mokaele a tšea mosadi ka dikgomo tša gotšwa Madisane leina la mosadi ke Makgatlako ngwana Maseōkōma papagwe ke Mabuwakanye mmagwe ke Mamokokeng ngwana šake. Oile a nyadiwa ka kgomo tše hlano le dinku tše diphethago menwana e medi.

Mosadi wa bobedi ke Mpheso ngwana mametša papagwe ke mamafa mmagwe ke Mankgateng mosadi yo oile anyalla ke mogolo wa gagwe Sekwatapeng ka dikgomo tša kgōrō ka dikgomo tše nne.

Maboi a tšeiša ke yēna mogolo wa gagwe Sekwatapeng ka dikgomo tša kgōrō ke dikgomo tše diphethago menwana e medi. Mosadi leina lagagwe ke Mapule ngwana Raganya.

806

K34/82

74

Papagwe ke Matsheketshe m magwe
ke Masenkêle ngwana Mašumu.

Sepalo le yêna o tšeišitšê ke mogolo-
wa gagwe mosadi yo we leina la gagwe
barego ke motšo Mosehla ngwana Mo-
agi papagwe ke Diōse m magwe ke
Moditšana o ile a tšeiwa ka
lesome la ditšomo le ditšomo tšê pedi
le dichalete le dipudi.

Maleopeng goba Nkwane, mogolo wa
gagwe obe aye o tla motšiša mosa-
di ga malome wa gagwe ga Mašumu
byalo a hladiša mogolo wa gagwe m-
osadi yo Madire ngwana Sekgobêla
ke mosadi wa moopa. Ke ge mogolo
wa gagwe a yo tšêa mosadi yo Th-
obêla ngwana wa malome wa ga-
gwe. Nkwane a feta le moopa
wa gagwe. O bile ohwile le ngwana
a se naê.

Mokgadi o gudišitšê kgôrô ya ga Mo-
hlabe ka pelego ya gagwe. Motšê
owe wa goba o agilwe Mamotleke-
lle ebe ele motšê o mogolo Kudu.
Thoni ya nthse ebe ella le mosega-
re. Ka mabanyana le bošego gona

806

K34/8

75

a re bolele, bošego kantle go tšwela m-
ong wa motse, ba bangwe ge ba eya
gorota ebe ba felegetšana. Mosadi
monna ebe ba gôrôga ge le tšatši le
dula thaba, ka gobane ge oka gôrô-
ga ge le tšofi le tšwara o tla hwe-
tšana sengwe setibile tšela, sese
telele se eme se ile gôdimu ke gore
setlekeletšê. Bare gotloga mowe baya
ba dula ka kgakala ga badingwaneng no-
ka ba sa nwa sedukwi. bare gotlo-
ga mowe baya ba dula photwaneng
mowe ke mokediša dipudi ge gobolla
magasa ke ba bone ka mahlô. Bare
gotloga fawe ba baya ba dula matlale
kgauksi le ntswaneng, ke mowe ka
gobolla ke le gôna. Bare gotloga fawe
baya ba dula Hutana bare gotloga
Hutana ba boêla maruping a badi-
ngwaneng ke mowe morena Sekw-
tapeng a gohwa gona.

Hutana le šaba la ga kgôrô ya ga
Mohlabe le ile lahwa kudu, byalo
ge batšana ba laola gwa kwala
gore molato ke gore kômana e ile
ya tšela noka ya mongwana bya-

306

K34/82

76

lo ba felegetša yāna. Ge ba boēla go dula Badingane morena ra mogolo Se-Kwatapeng a re ke dule motong wa Mabotana ka gobane ke chogile ku du ka golōba ga lešaba mohlomong o tla tla ke phefo.

Mohlokomedi wa Kgōrō ya mošate ke boka Butšwana Masete ka gobane ke yēna motseta wa Kgōzi. Ka moswanyana o mongwē le o mongwe o swanetšē go tšega e sale gosasa atla a go tšā mollō Kōrong, le ge le tšatši le dikēla. Ke gore motho yo a tšwago x sepela, o tšušana le baratho ba igozi.

Nedirō ya malapa a ~~kgōzi~~ basadi a Kgōzi. Dintlo tša bōna diagiwa ka o latelana ka go tšeiwa ga bona. Bya o modirō ya malapa mosadi yo mongwe le yo mongwe o swanetšē go dira ka noši, empa lapa la mohumagadi ba swanetšē go mothusa kapolēlo e erego le hono ro tšušā mmago rena. Bathōma ba bolēla bōna bale noši bare re tla nyatšiša mmago rena ka tšatši la gore re swanetšē go mo-

806

K34/82

thusa go moagisa lapa lagagwe, byaloge-
ba kwane yo mongwe yo we a molat-
elago byalo ka Dichila o motsa gore ke
kwile bana ba gago bare ka tsatši la
gore ba tlilo go thusa go aga lapa.

Mohumagadi o tla dira mapoto, a
ba a botsa le monna wa gagwe
gore basadi ba gago ka tsatši lagore ba
tlilo nthusa. Ka lona tsatši lewe
ba swanetshe gohlwa ba enwa babile
ba ija mausha le nama ya pudi, k-
a gobane ba swanetshe go bahlabêla
pudi. Gobyalo ka modirô wa godi-
ra byalwa ba mothusa. Medirô e m-
engwe o swanetshe godira kanozi.
Byalo ka gošila, go rôba dikgone, go-
hlagola le medirô ya ngwako. Mo yêna
ka nozi a bona gore ke a patliwa ke
medirô a ka dira se sengwe se bya-
lo ka byalwa ene bana baka ke
patlilwe kere ka tsatši la gore letle
le nthuse ke gona ba tla kgonagoba
eya go mothusa.

Besadi ba Kgozi basadi ba tšeiwa
ka go tatlana byalo ka mokgwa owe
ke ngodilego ka matlaka a Kagôdimu.

806

K34/82

78

Byalo ka bana ba bōna, ge ba loma ngwaga o moswa ba swanets'e go dulak'ga go latelana ga gobikiwa ga batswadi ba bōna. Go byalo ka ge ba bogakōma. Byalo ka Machobeng ke ngwana wa Mohumagadi Mpheto o ēta pele, kamorago a šala ke bana ba Dichila, Morabudi le maboganyane ga mōgō le basetsana, ka morago bana ba Mapholo Masilug, ka morago bana ba Mampuru, Madiyale le mafolosene, ka morago bana ba Makōze, ka morago bana Thobēla byalo bana ba Thobēla ba tšile ba šala ba Mapheto ka morago ka baka la gore kengwana wa Malome wa gagwe. Ka morago ga bana ba Makōze ke bana ba Mpyabe ka morago ke bana ba Masenkete wa ka morago ke bana ba Madimabe, gela madire a be ana le ngwana o be a šala bana ba Madimabe ba mafelō ke bana ba Mokgatli.

Le bona basadi ba byalo, ke gore mosadi wa bobedi a hloka gohlomp'ha Mohumagadi le baka morago baka seke ba kgona go mohlomp'ha. Ge kgoš'e

806

K34/82

79

bolatile pudi, mala a yona e swanetše gofatla ke yena mosadi wa go šala Mohumagadi ka morago, ge a budule o swanetše gobabitšā kamoka gore tlišang ditswana tša lena ke moka a ba tsolētē a mohumagadi a šala ka pitseng. Medirong ka moka ya mohumagadi ke yena yo we a balaolago, pele e be ele Dichila kamorago a boēla ka morago ga Jhobēla gwaba yena Jhobēla a laolago.

Mašapa mašapa a ile motšeng ke gona go agiwa ga motse. Ga ngata maroga a baka ke bana, ka baka la go tšipana ga bōna. Mohlomong a baka ke magane a ba bagolo.

Go chekga ga bana ke gore bana ba fēla ba tšipana ditšalokong ga gole, byalo ngwananyana yo mogolwananyana o ē a chipa yo monyana byalo mmago ngwana yo monyana a thōmē go ōmana. Ke phutana la mmago e tšoge. Ke moka batla botšana tša kgole, basadi ke mašadi, ge ba ōmana ba botšana batlabo le ge ba baka motlabo. Ka tšatši le lengwē o kwa ba bolēla ka gore wena o bona ge o dulegile. Le yena mo-

306

K34/82

90

humagadi ba no ômana naê golukile
Kgon-o golwa tš'a šaka ka letee.

Magane a bemmabo, maganê ana ba f-
ēla ba tšwara dipitšeng tš'a mabyalwa,
ka gobane yo mongwê o dula a fadile-
yo mongwê, a fēla are tšatši le ke monw-
elago byalwa ke tla mothoma. Mosadi
yola a mofadilego ge are o tšea ditšang
ke moka yēna o mohlabele diēma, byalo
yola a nodikwa ke moka a didimata, ma-
fello o tla tenwa ke godidimata a th-
oma go mofetola, kemoka bathome go
ômana.

Ge ba ômana kgoši a ka seke a fet-
ola selo o no lla go tšeletša, le basadi
ba bangwê ba no tšeletša. Mowe baka t-
senēlago ke ge yo mongwê a ile a kgi-
tla yo mongwê ka letswete kemoka ba
swarana ka diazla gona ba thoma go-
lamola enpa kgoši e ka seke ya bala-
mola.

Ge yo mongwê a gobatsitš'e a ile a
ncha yo mongwê madi ke gona yo we
wa go tšwa madi ge a belaele ba kg-
ona ba ba tšenēla go nyaka go tšeba
gore molato keng, ba tšeletši mathomo-

806

K34/82

81

ng gadiëma le mašapa ke tšona dihlats-
se. Ke bona ba we ba tlogo hlaloša gore
golebile mmago mokete, byalo ge gogobetše
yola wa golêba, bare go yola wa go selebe
ona le molato kabaka la gore o falatšitšie m-
adi, madi a ratego go falla lefaseng, nkabe
ofo motia wa seke wa racha madi e
be golukile.

Byalo ka Makoše oile ahwela kengw-
ana, a goma a hwela ke ngwana ke mo-
ka a tlogo le Sepalo ke ge monna wa ga-
gwe Sekwateng Sekwatapeng ahwile by-
alo ba tšama ba eya gokwella gore bana
baja keng. Ditaola tšatia mosehla mos-
adi wa Sepalo. Ge mosadi a fihlile gae
a thoma go bolêla gore nna lapa laka
ke lobisa ke yena monna go, ge a leka
zheko le basadi babangwe o hlaloša gore
diteile mosadi ge lekwa kere monna ke
monamêla thaba.

Mosadi a ba a sebiwa, ke moka a nohom-
ola, ka tšatši le lengwe bare ba enwa
byalwa ke moka a thoma go bolêla ka gore
mmakana ba we ba dulegile bana ba
bana ba tletšie malapa, rena bangwe re
šetšie re kgonere. Mosehla a mofet-

806

K34/82

82

ola ka gore, le nna lešoko ke aletseba, Mak-
oše are o ka hloka goletseba byang o bolotšē
Mosehla a be fêlwa a botšā monna gore
Makoše o nthōma boloi, byalo monna a bu-
tšišā ngwana Moyene, are wa mputšiš.
wena ka noši a o ditsebe a kere ebe kei-
le nago nna ka zheletšā gore ke tlakwa
ohlalošā byalo wa seke wa bolēla kaba-
ka la gore a gwa hwee mothogohwile ba
na bandga.

Sepalo a nona motho go batwadi
ba mosadi wa gagwe gore le tšebegore
kamono ngwana wa lena bare o loile
bagabo mosadi ba fihla kgorong ya Moh-
hlabe ke moka ba kgobakanya, ke moka S-
epalo a bitšā banna ba kgōrō gamōgō le
basadi bakgobakana kgorong.

Baga Moagi batheletšā sewe бага Mo-
hlabe ba tla babotšago sona, byalo ba
no-homola, ke moka Jena Sekgoka
yo we ailego a moroma ga Moagi are
bala бага moagi keba, byalo baitšē re
nyaka gotla gokwa ka noši. Sepalo are
le bitšē kenna ka baka la Makoše o
thomile mosadi wetka gore o loile, bya-
lo ke ge ke nona Sekgoka go tšibišā ba-

806

K34/82

83

tswadi ba gagwe.

Banna ka moka ba ga Mohlabe gagwa
ka gobolêla motho ba nohomola, byalo
Pharuma Moagi are lereng le homola
banna ba ga Mohlabe gobônagala gore
ka mokgwa o le kwatilego ka ôna le tla
bolaya kgaitšedi yaka ka diatla ka gori-
alo mowe goka one gore se tšweng le
nna kokwa ka tsaka ditsebe

Lee Mohlabe a êma are, ditaba se adi-
kwa byalo dirišita go a raba kabakala
gore rena a se ditsebe lege a romêla se-
baka a se tsebe, ayo mongwê wa bolene
baga Mohlabe wa tseba, bare a wa, wena
Sepalo ge o romêla motho o ile wa bo-
tš'a mang wa geno, are, a ka botš'a m-
otho. Byalo Makōšē wena ge o romêla
sebaka ka lapeng la ngwana Moagi o ile
wa botš'a mang, mosadi are nna a ke
tsebe ge keile ka romêla motho, tšane
tšewe ba dibolêlago a ke ditsebe, nka be
ke sa ya go botš'a ba gešu gore ko bati-
biš'a gore Mosehla o mpolactš'engwa-
na, nna ke nna mamundi a kaya
ka lapeng lagwe kare wa ntoya.
Byalo banna ba ga Mohlabe bare

806

K34/82

84

go Sepalo o dirile phōtō o swanetš-
e go rapêla baga makgolo wagago ka
baka la gore ge gobe gona le taba o be
o swanetš'e gobots'a baga g'eno go ena
le gore o no šoma taba o le noši. Kemok-
a ditaba tša fêla dietla mowe.

Ditaba tša mohuta o we ke dithsele ka
gobane mamundi a šalwe morago, o
ka mošala morago ge aile a goromêla
sebaka, mowe golukile o go šupa gore
wena ona le molato. Le ge ka morwa-
na a kare wa seka sebaka setla bo-
lêla mantš'u a gagwe.

Le ge baile ba fapana ka ôna mokg-
wa o we hlomphe ya gobolediš'a yê-
na Sepalo e gona. Go hlomphe mole-
long ke gore lena papago mokete le
a nkhōma. Go byalo basadi le bona
ba hlompheana ka go bitš'ana ka m-
cina a bana ba bona, le ka gološa-
na. Mosadi wa ka morago o swane-
tš'e gološa wa pele, yola le yêna a loše
yola a mola telago byalo byalo ka go
hlatlamana ga bona.

Bahlankana ba ka mošate ke bo, Ma-
chobeng, Motabudi, Maboganyane,

806

K34/82

85

Tsetse, Mantwebele, Nyatsi, Paulo, Pududu. ba we ke bana bakgoši ke bahlankana. Bana ba bahlankana babaratho ba kgoši ke Pae, Motuntane, Mpereke ke bana ba we ailego a loma kgoši seitse, ka gobane o be ena le basadi ba babedi ba mosadi wa ka morago ke ba Ntau le Masebe ke bana ba Mokaile. Bana ba yo a latelago Mokaile, ke bo Mafora le Nchobo ke bana ba Maboi. Bana ba yo we a latelago Maboi ke bo Segwere le Kgoroile. Byalo le kgothwane la bona Malepeng mosadi wa gagwe e be ele moopa.

Bahlankana bana modiro wa bona ke gore ge ba gorosa dikgomo kemoka yo mongwe le yo mongwe a tšwa a rwele le gone a fihla a lahla kgorong. Batla hwetsana banna ba dutši kgorong, mohlankana yo a sa tšwego a rwele legone ba swanetše go moraka a yo dula le basadi ka lapeng, ke moka o tla hlaela melaō ya banna, ka gobane ba bolêla magane a bogologolo a dintwa le ka mokgwa wa gotoma le ka mokgwa o ba gore ge e sale bahlankana ba goba ba dira ka

806

K34/82 86

ōna. Mohlankana yola wa godula ka lapeng ba moepella ka gore, mošimanyana se dula lapeng šete lengwe le se nka swa le ngwe le se nka seswe.

Ke gore ge basadi ba fehla tša goja byalo bothoma go gakgatha, ka tšeko e godutšego mohlankana ba nothea tekesele ba seke ba khurumetsa, motapa oia mo o gakgatha ke moka o tla taboga wa mochuba. Lapa e fela ke selo sa basadi, ba ka go tša mollō wa tloga ore se tla o ra, ka pele nyana ba hlatlea pitša ya morogo. Mathsego a tikanetsa pitšana byalo mollō wa seke wa okwa,

Ge besele se tšogela moreneng, ke gore beng ba kgōnō ba swanetše go fela ba tšošetša kgōši, ka goriale mowe le yēna kgōši o tla bōna gore ba mosata, le ge a ka hwa a ka seke a bolla ka ngwakong. Motho yo we a sa felego a e ya go matšošetša, yēna kgōši ka noši o tla fela a bukisa ba we ba tlogo a fela are ba tho ba ka moka ke a ba

806

87

K34/82

bōna ba tla ba mpōna mokete yē-
na o kae, a fa o saphela, ke mok-
a bane o sa phela, a ke tsebe gore
molato waka lenna keng, go bonaga-
la eka o na le marumu. Mohlang a
eya o tlaya a tswela mapoto o bō-
na Kgoši ka ona.

Dithswanelō tša sechaba, ke gore mo-
tho yo mongwê le yo mongwê yo we a
diragobyalwa o swanetše go ncha sebe-
go see mošate, ke gore o tšibisa ba
mošate gore ke na le byalwa byalo
ke nyaka gore batho ba nthuse ke
na le mošomō waka. Ka gorialo a
kgopele batho go Kgoši, o dirēla gore
byalwa ke marumu, ba bangwe ba
ka foya balwa ke moka ge babolēla
ditaba ba hwetšana gore ba lwele by-
alweng bya mokete, byalo yaba a
ncha sebego, Kgoši e tlane ka gob-
ane le yēna ke Kgoši a ahlole ba-
tho ba we. Mafelong a swanetše go
ncha pudi a rapēle.

Sebego sa Kgomo ke molaos gore yo
mongwê le yo mongwê ge a hlakile
kgomo a nche lehlakori, ge motho a

ja lona o noba a tseba gore o jela
jela molato teng, bakeng sa lona o
swanetše go ncha pudi. Le hlakori
ke hlakori tše nne le dihla košana
tše pedi, ke gore tše pedi tše ba dirip-
a yaba tše dikopana.

Dinhlwa tšona sebego sa tšona
go ncha fela motho yo ailego a
safa pele, a isa mošate, ke moka
ba mošate ba lona, mong wa din-
hlwa a kgona a ja.

Go ka noba le bore motwana, empad-
ibego tšena dibolešwego ka mogodim-
u diswanetše go ya mošate, mošate
o tee fela o we elego ga Mohlabe.
Masumunge a kakwa dihlaa a tšea
lehlakori a ja o swanetše go ya
mošate a fihle a tšibiše kgošigore
keile ka kwa dihlaa ka bona mokē-
te a swele lehlakori byalo ka tše-
a kaja. Ka goialo mowe goluk-
ile a nyatše kgoši.

Gabyato ka dibego tša mabyalwa,
Masuniu, Popela le Masete ge ba
dirile mabyalwa ba fonwa, dibego
tša bona ba ncha ga tee mo selemong

806

K34/82

89

Ke gore ba dira byalwa byo bantzi ke moka ba swala baiša mošate.

Ge ele diruwa tše dinyana a babeg e mošate tše byalo ka dipudi le dinku. Ge motho a ile a ba le ngwana goba yo mogolo a hwa. Ba swanetshe go tšikisa kgoši gore ka mono reitše re a diša a ra diša tšona. Byalo ge ele mosadi a ile a hwa ana lempa ba swanetshe go mokgeila gore mōya a tšwe bakg-one ba moiša lebitleng. Ba direla gore ge ba ka moiša e le sepipimpi, pula e ka seke yana.

Bana ba ka mošate a ba utame, ba no dula kgorong le banna, fela geb-a seka melato ke gona ba katlogago ba dula theko. Ngwana yo we ele-go kgoši ba motseba, le mohumagadi le yena batho ba no mōna. Kgoši e we ya goba e sa boniwi ke kgoši ya Makhutswi bane ke Ratgolo kwana.

Bana ba kgoši, bana ba kgoši ba phela matseng, byalo ge eba bahlanke-na ba dula morakeng le bōna ba swanetshe gore ba yo dula morakeng

806

K34/82

90

byalo ka bahlankana ba bangwe. B-
a ruta mešomō ya bahlankana. Le
bona bahlankana ge bašetšē bagodile
ba motseba gore yo no ke kgoši ya re-
na. Empa le gagole byalo ba nomotia
ka mongwa o ba ka kgonago. Go byalo
kage dikgomo tša bona dikaja mabē-
lē, mong wa mabēlē o swanetsē go-
batia.

Ngwana yo mongwē le yo mongwē
o phela ka lapeng la mmagwe, fēla
go rōbala ba rōbala ngwakong ka ote-
e, le tša goja ba rwala ba kgobaka-
nya kgorong ke moka ba kgobakana ba
ja. Mahlankana a ba hlomphele
gonore ba roka wa kwa bare thobēla
bana ba kgoši reloba ka moka ka goba-
ne yo we etlabago kgoši a tšibiwi.

Ngwana yo mongwē le yo mongwē
ona le leina la gagwe, ba ba kitsū ka
maina a bona.

Mohlantso o we bahlankana batla
go motseba ga botse gore ke kgoši ya
bona ba yo thōma go motseba ge-
ba bolla. Mo we ba mmitsā ka
gore ke gwašē, yo mongwe le yomo-

806

K34/82

91

ngwe wa ba bundi ge a tantš'e pēē-
ba, ba swanetš'e go ncha mahlakoni
a tšōna ba difi bana ba kgoši. Mowe
bana ba kgoši a ba šome selō gamōgō
le bana baba ratho ba kgoši. Bona
ba sepela ba tšwere dikgati, ke gore
le ge motho a sa sinya selō o fotei-
wa, a ka seke a bolēla selō. Ba bun-
di ba bantši ba rwala dikgong mohlom-
ong diphate, bona ba fo sepela.

Ge esale ba hlankana, ge bana ba
ahlola melato, bona a ba dule mo-
we banna ba a hlolago melato, ka
gobane baka fahlabanna.

Magaola ke gore ba bolotš'e bodikana, by-
alo ke moloko wa gabo banna, empa
le gagole byalo, ka hlolong a ba dule,
ka lona le baka lewe e le magaola.
banna ba ba hloile kudu, ge monna
a bona le gaola, o le fimilēla dikh-
uba tša mophara mmele, wa kwa
are hang kwerekweree.

Ba ba hloile ka mokgwa o we kaba-
ka la gore ke moloko wa gabo banna, ka
gobane mosadi ba ka bolēla nae, ke mo-
ka ba robala nae. Jaba ya bobedi ke

806

K34/82

92

gore ba ba tlawāēla ba kuba ba ba tana,
kelona le baka lewe ba ba hloilego ka
lona, gamōgō le ngwana wa kgoziyo
we a swanetšego go tlatla a dula setu-
long. Yēna ba mohloya go feta magao-
la ka moka, kabaka la gore kgozi a ena
mogwera ge a tlilo gola o tlilo thoma
go ba roga mohlang a dula setulong, by-
alo ba sena bo eka rabēlo.

Bogwera byalo ge ba bolotšē bogwera,
ke gona enago banna, mowe ba kadula
le banna ge ba seka melato, empa a
ba rabe selo ba theletšitšē melaō ya
go ahlola melato. Mosogana wa pelo
medi a ka noēma a bolēla ka mokg-
wa o we a kwago ditaba kaōna. le
ge a boletšē tšherešo, banna ba no fēla
bare monna ke sekgate komeng wa ts-
ena.

Masogana ana ba swanetšē go rom-
ēla bolotšā mphathō o ba latelago,
ele gore gona le mphathō wa kapele
ga bōna. Byalo ka gobolotšē Magasa
ka morago Madikwa ka morago Ma-
gakwa. Mowe mephathō e banna
ba we ba swanetšego go seka melato

806

K34/82

93

banna ba ba hlōksmêlago ke magasa le madikwa, Magakwa ba tla bakwa mohl-
ang mphathō wa go ba hlatlama o bolla
byalo mowe le polokelong ya batho basw-
anetšē goya, le ge ele wena monna wa
Magasa goba Madikwa ge o sešu wa
tšea mosadi, mowe gobolokwago bahu o
ka seke wa ya, ka baka la gobane ke
wena mosadi.

Ka gobane byalo bana ba kgoši, ke bann-
a, le melatong ba tšena, ka lona leba-
ka le we le maduma ba a tšeba, bad-
umedišana ka molao wa senna. Ke
lebaka le we ba hlompago bana ba
kgoši, ba bahlonpha byalo ka ge ba
hlonpha kgoši.

Ka gobane ke banna, ge ba sintšē
ba swanetšē gateiwa ka kgati e we
ba tiago banna ka yōna. Byalo ka
go tia motho yo mongwē a month-
a madi, kgati ya gagwe ke golefa
byalo ka banna babangwe.

Bare, Sekwatapeng, Lee, le Mo-
kaile baile ba ya ba dula morake-
ng wa dikgomo tša ka mošate bya-
lo ka ge le bōna ele bana ba ka moš-

806

K34/82

94

ate, e be e sale badiši. Ge balemo-
we morakeng ba ya ba utswa dikgogo
tša monna wa ga Mothsana bošego.
Dikgogo tšena ge ba diswara ebe disa
lle. Ka bošego byo bolatelago ba boēla,
Kganthe mong wa dikgogo o bone ga
batse gore dikgogo tša ka a dika moka,
pelo ya gagwe e bohloko, le boroko a
bo motlele mahlong.

Byalo ba fihla ba swara dikgogo tšep-
di disalle, ba ile ge ba swara kgogo ya
boraro ya thōma golla, mong wa motse
a tšwa ka ngwakong, ke moka ba thoma
go chaba, empa a ka a ba šala nthago
ka baka la gore ke bošego. A tšega
e sale gosasa a leba morakeng ahw-
etsana ba sa robetšē, a ba lalla, a kwa
ba bolēla mabapi le goutswiwa ga dikg-
ogo, yaba wa ba bolediša, e rile ge
bathoma go makala ke moka a ts-
ena ka gare ga mothopa a hwetš-
ana ele gore kgogo e ngwe ba išime-
tše ka lešimēlo.

Mothsane a tšea kgogo ya le šimēlo
ga mōgō le mafafa a dikgo ka gobane
e be ba sešu ba utā, a iša ka moša.

806

K34/82

95

te, a fihla a bega Mohumagadi Ma-
rebole gore ke swere bana bagago, ba
utswitš'e dikgogo tš'aka.

Mohumagadi a roma Matsheke Masete
gore a yo bitša bahlankana, kemoka a
ya a fihla morakeng a ba bitša, a ya
a fihla nabo ka Mošate. Ba butšiša
bahlankana mabapi le dikgogo tša mokgala-
bye yo we, ba seke ba seka, byalo Mohum-
agadi are go Matsheke ba tleme o batiē
a batia. Kemoka Mohumagadi a ncha
dipudi tš'e tharo a lefêla Mothsane
molato wa fêla.

Yo we e tš'labago kgoši, a bamo-
ruti medirō ya pula e sale ngwana
ore ko wa a tš'ere mosadi, le gona ba
bōna gore o godile. A ba diō thoma ka
gonapa bare se gonuta sekete, a wa
ba thōma ka go moroma roma
ba nyaka gobōna ge eke ngwana a
na meseba. Kemoka ba tswela pele
le go moroma kowa lekowa, a e
ya a ēpa dihlang byalo ge a fih-
lile na tš'o kemoka ba motš'a gore
sehlare se wa se bōna sa šoma bo-
lwekš'i bya gore se phahlagane le

806

K34/82

96

mohlare nKete le mohlare nKete, byalo byalo go fihlêla a kgona goya go e-
pa ge ba mots'a gore motho wa ba-
bya ke bolwetš'e bya gore sepela o
monyakella dihlare ke moka a e a e-
pe tšona.

Mowe baklaba ba bōna gore ngw-
ana o na lehlaloganyo, ke moka ba
monweša gore a kgone gobōna di-
taola. Tšatši le ba yo swarella ma-
naka a pula ke moka wa mits'a ba
ya kaba bedi, ge a fihla a swarella
wa mots'a gore wa bōna dilō tš'e re
swarella ka mokgwa o leo. Kemoka
ke modirō wa tšatši le ba yo a sw-
arella go fihlêla ngwana a eba
lehlaloganyo. Ka gonalo mowe ke
gona ba laetš'e, ge papagwe a hwi-
le o swanetš'e gošala a dira kamo-
kgwa o we a goba a dira ka ōna
ele gore pele o swanetš'e golaola, a
seke a fokitimêla go tswarella
akakloga a gobala. Ka ona mokg-
wa o we ke gona a ruta mela-
ō, ge ele melaō ya goahlola ba
e ruta kgonong ge banna ba-seka melato.

806

K34/82

97

Gobeiwa ga Kgoši. Bogosi boya tswa-
llwa, ge Kgoši eka hwa ele gore ngwa-
na wa gagwe e sale yo monyana, ba
swanetše gobeya moledi wa gagwe le
gona are gohwa ke moka ba napa ba
bea moledi. Go fêla ngwaga ba kgo-
na ba bea moledi goba Kgoši.

Ngwaga ona ke gore ba sella sellô
sa Kgoši. Ge Kgoši eile ya hwa kale-
baka la selenô, dilô kamoka di arim-
ama byalo ka meropa le kômana
le sepona sewe a goba a dulago
sôna. Byala ba hlaba mokgoši ba
hlabêla magoši a, Morena Mashimale,
Morena Mametsa, Morena
Sekororo, Morena Sebelo le Kgoši
ya Magakala. Ba ka seke ba at-
la sellong ka lona le baka lewe, e
noba fela gore komana dula o
bapile mohwa wa dira ga go tsibye.
Go tlilore le baka la marega ke
gôna ba rimamolago meropa le
gona ba swanetše go ba tšibisa, g-
ore ba tle sellong.

Sellô, go thôma beng ba Kgorô pele
gor rôbala Kgorong, ba lala batia

806

K34/82

98

Kōmana, golla bo malesāpane, basadi ba Kgobakane ka lapeng la Mohumagadi. Ge bo esa ba hlaba Kgomo ke moka ba e apea Kgorong, ge e budule ba nche e ngwe nama ba yo e fa basadi, banna ba šala ba ja Kgorong. Basadi ba nage e we kamoka ba dira mabyalwa ka golatelana ka dikgōrō tša bōna. Ke mabyalwa a gore banna ba seke ba lapa Kgorong. Ka le tšatši le le latelago ge geseu gwatla Kgoši engwe mowe sellong gotla goba bōna ba ga Mohlabe ba rōbala Kgorong, ke molaō kamoswana ba tšoga ba bolaya Kgomo gape.

Mameka ga etla o tla le Kgomo le bo malesāpane ba gabo, ke moka o tliro rōbala Kgorong, ba lala batia Kōmana, ge bo esa ba bolaya Kgomo ya bōna ba ja ke moka ba laēla batloga. Sekororo le yēna obyal Mashishimale le yēna Kgoši engwe le e ngwe o tla le Kgomo ya gagwe ke tša go hloboša bana ba bōna le go ēma ba humagadi ba

806

K34/82

99

Mohu mahlong.

Ba re golata balla selo kgorong ke moka ge bo sele, ba dula fase ba buthiša lehu la kgoši, ke moka ba ba anēgēla. Byalo leho no yo we etlabago kgoši ke mang, ba bolēla gore o gōna ngwana wa Mohumagadi goba esale yo monyana, byalo ge e sale yo monyana e kaba moledi wa gagwe ke mang, ke moka ba bolēla gore kgoši e tše gobelēga, ka morago gwa bēlēga mokefe.

Byalo ka yēna Sekwatapeng ke ngwana wa Mokgadi ngwana M-ašumu e sekgoši ke gore kgoši ke motlogolo wa ga Pōpēla, byalo o ile a beiwa kgoši kabaka la gore ka kgorong ya ga ngwana Pōpēla Mohumagadi Marebele a ka e ba lengwana.

Mokgadi ngwana wa gagwe wa pele ke Sekwatapeng, wa bobedi Mokaile wa borero Maboi wa bone ke Sepalo wa bohlanano Nkwane. Byalo Sekwatapeng ke kgoši o ile a laelwa gore a e

806

K34/82

100

a tšee mosadi ka Kgorong ya ga Pōpē.
la. Byalo oile a tšea mosadi Map-
hefō (Mafefera) ngwana Pōpēla
 a bēlēga ngwana wa Mohlanka-
 na Machubeng, Machubeng a ya
 a tšea mosadi ga Malomé wa gag-
 we ga Pōpēla, Nkonyane byalomo-
 sadi yo oile a hwa ana le mpa
 ya mathomo. Yaba lapeng la malo-
 me a gagwe e sale ba banyana, a
 tloga a ya a tšea mosadi ga Mola-
po leina Tipe. Byalo Tipe e no-
 ba motho fēla, a bēlēga ngwa-
 na ka otee Mabyale goba Maitšē-
ng. Machubeng a hwa Sekwat-
āpeng a sa būsā.

Byalo ka morago gwa hwa Sekw-
atāpeng, byalo ngwana wa Mach-
ubeng e sale yo monyana. Kamo-
 rago ga sellō banna ba Kgobakana
 ba swanetšē gotla gobolēla ka mo-
 tho yo we a tlogo lēla Ngwana
 wa Machubeng. Bana ba Sekw-
atāpeng ba basadi ba bangwe ba
 gona, molaō wa bogolo golo ngwa-
 na yo a swanetšēgo go swarēla

806

K34182

101

ngwana ke ngwana monyane, ngwana monyane o sethe wa lēla bogōši lēla go tuma. Ke gore yēna ge batlilomofološa a ka sethe a lapiša, ngwana wa kgoši a ka sethe a kgona golēla ka baka la gore, mohleng kgoši egola ge bare a tlogē a ka sethe a dumēla a ka baka la gore le yēna o tla bolēla gore lenna ke borape, ke moka wa tloga mphereferere.

Machubeng ngwana wa gagwe ke yo monyana, Lee Mohlabé a ēma pele ga banna are le akwa kgoši e hu ile kyalo sellō se fedile, le hono re lešupa motho yo we a swanetšego go lēla ngwana. Motho yo we a swanetšego go lēla ngwana ke Pae ngwana wa Mokailé. Sechaba ka moka sa dumēla. Ke moka ge ba palakana selborog ba tloga ba tsibile gore kgoši kemang.

Mabyale ke motlogolo wa ga Molapo le yēna ke gore o tla laelwa gore mosadi a ē a tšee ga Pōpēla ka gobane o tla ba mozulong e ka baka la madi a motlogolōwa

806

K34/82

102

ga Pôpêla. Ngwana wa malome wa gagwe eka seke yaba Kgoši ka gobane бага Molapo e seke ba buša Kgorong yaga Mohlabe. Ke gore lege a sena dikgomo sechaba setla ncha dikgomo gore ba yo tšea mmagô bôna ga Pôpêla. Basadi Kgoši eka tšea ka mokgwa mang le mang empa mosadi yo we eiego mohumagadi e swane tše gore ebe ngwana Pôpêla.

Morwa yo mongwe wa Kgoši wa mosadi o šele, a ka leka gore o sekišana le motlogolo wa ga Pôpêla mabapi le setulô, dikgôrô tšena Mašumu Pôpêla Masete le Mohlabe ba tla tla éna ka maoto ba lwamha taba e, ka gorialo mowe sechaba ka moka setla molwanha, бага malome wa gagwe le molomo ba ka seke ba tšencha.

Byalo ka Morabudi ke ngwana wa Dichila ngwana Mabakane ba we le hono barego lelopo la bôna ke ba ga Mohlabe Kabaka la gore makgolo wa bôna ba ile ba topa leina la gagwe ke ngwana Mpomo.

806

K34/82

103

Mosadi yo Dichila goile go tšeiwa Mafefera ka morago ba tšea yēna, Mafefera ke ngwana Pōpēla yo we ngwana wa gagwe elego ke yēna Mmago sechaba. Byalo erile ge babea Pue gore a lēle ngwana wa Machubeng. Morabudi a ēna pele ga lešaba are a goya kang lehono ge le tlare ngwana wa morakho wa pape la re a mpuše. Lee Mohlabe are go yēna wa Kwala, motso ge a sa tšebe ke tšwanēlo ya gore a hlalasetšwe.

Na wa mpōna ke nna yo mogolo mokgorong e, Mmane Mamotetwa ke mosadi wa pele wa Mohumagadi Marebole, Mokgadi ke mosadi wa bobedi, byalo kamoka ke bongwana Mašumu, Kabaka la gore Mokgadi mmagwe ke yo mogolo kgorong ya ga Mašumu, Matgolo wa rena amogagane Mašumu a dira gore bana ba Mokgadi e be ba bagolo go nna. Na a kaka ka belueta ke nna kgoši ya bōna le bōna ba tšeba ba ga Mohlabe, bogošī a balele wa

806

K34/82

104

bōna motho a lēla bogōzi ke ngwana wa mpya. Wena Morabudi ke wena ngwana wa Kgozi a ona taba se wē a jago le yēna a ka seke a go kōna, ke molaō kae le kae Kgozi ge e sale e nyana e lēla ke ngwana monyane. Ke moka mokgalabye aue a o nkwile, Morabudi aue ke kwile, ge nke o sana le pelaēlō e ngwē o ka bolēla, a ka a ba le polēlō e ngwe ya go tšwela pele.

Kgozi a e hlalefe ke setlaēla, batho ke bona ba hlalifisago Kgozi. Ke gore ka gorialo mowe, ge ele Kgozi a ba kamongwa o mongwe byalo ka segōle ana taba e fēla ke Kgozi. Ge aile a dira molato wa gobolaya motho taba e we ebe e sa bolelwe, ge ele molato wa go imiša mosadi o be a lifišwa byalo ka batho, fēla tefō ya gagwe e tseba ke yēna mong wa mosadi ka mowe a bolēlago ka nthse o swanets'e go dira. Ditaba tša Kgozi a diahlolwe, batseta le bakgomana ba motšā ka sephiring gore taba e ke molato ra pēla ke moka a rapēla.

806

K34/82

105

Makgwapeng ebe e le kgoši a no kitima le naga kabaka la gore ebe e le setlaē-la empa legago le byalo a baka ba kgo-na gore ba bee kgoši e ngwe. Ba a hludi e be ba nosala baahlola melato kemoka ba bega Mohumagadi Mareb-ole.

Ngwana wa kgoši, a ka gola hlōgō yaba yaba e pududu, ge papagwe a sa phela a ka seke a dula bogōši. Lege papagwe a kaba e tšofala e šita le go sepela. E tlare mo a hwile yaba gona baka mme yago setulong. Byalo ke gona e tlarego mohlantšhabale kgobakana, ke moka kgadi ya fihla ya moapeša pheta ya thaga.

Byalo go fedile ke kgoši, kemoka ba tla mošupa dilō kamoka tšewe di swanetšego gore dibe matsogong a gagwe. Ba kgalabye ba swanetšē go fēla baehl-wa naē ba moruta melatš ya bogōši. A swanēla go sepela le dithaka tša gagwe, o swanetšē go sepela le bakgalabye. Dithaka tša gagwe dika seke tšare dimēla thaka, ari-alo, ke moka o fedile, o swanetšē

806

K34/82

106

go lefa. Ba chaba gore a kanyatsa
ke batho, bakgalabye ba rogwa bōna ke
moka ba nofēla bare thobēla, ke gona
ba godiša Kgoši ka gorialo mowe.

Moswaredi wa Kgoši e swanetšē
gore ebe monna wa leloko la bogōši, by-
alo o tla swarēla ngwana go fihlēla
a gola. Go gola ga motho ke go tšea m-
osadi a ba aba le ngwana, byalo mowe
ke monna a ka dula setulong sa bogō-
ši. Kabaka la gore o tla kwa sewe
ba Kgalabye ba motšago, a ka sesa
swara tša bosogana.

Moswaredi a kaba le mekgwa e me-
be byang le byang, baka seke ba motlo-
ša, kabaka la gore ba meile ka molaō.
Taba e enago gona ba ka phakiša ba
bea mong wa setulō ka pela, a go
ahlole Kgoši melato go ahlola banna
ke moka ba tlo nofela ba motšā gore
molato wa gore re o ahlotšē ka tše-
la ya gore, byalo ka ge e sale yo mon-
yana o tla re gobōna ditšeba ke lena
ke moka ba lifiša motho yo we ana-
go le molato. Dilō tšōna tša go tsw-
ulla Kgōrō ba swanetšē go fa yēna

806

K34/82

107

Ka tsatši le lengwe sa go tswalla kgōrō
ba hlaba baahludi baja, ka tsatši le len-
gwe se a ruiwa byalo byalo.

Kganthe ge motho a swanetše ngwan-
a wa kgōši ka molaō, ngwana o sw-
anetše gogola a tla. Dilō ka moka tša
bogoši didula le yēna moswaredi, ge
ngwana a godile a mofa madulo a
gagwe, o swanetše go mofa dilō ka
moka tša bogoši, byalo ka chidi ya kōma
le mesobō ya badikana, pheta ya thag-
a, le malēlē a kōma, le sefoka ka
moka dilō tša bogoši.

Ke gore ge ele dikgomo goba dichelet-
e o swanetše gore a mofe tšona,
byalo yēna ka noši o tla moarolēla
lefa le lengwe. Ka gobane dilō tša m-
elato moswaredi a swanēla goya
go dija ka lapeng la mosadi wagag-
we o swanetše go dija ka lapeng
la mmago moleliwa, dilō ka moka tš-
ewe dilifiwago kgorong diswanetše g-
oya ka lapeng lewe.

Mogama kgomo ya lefisa o gama a
lebella tšela, ke gore mong mafi a sw-
anetše goišiwa ga mong wa kgomo le

806

K34) 82 108

Kokotšo ke la madiš'i wa Kgomo. Moswaredi yēna ka noši o swanetš'e go fēla, tš'e dingwe a diragēla morago, ka gobane ge a ka no tš'ea kamoka aša lapa la gagwe leka šitega. Ge bamofa tš'e dingwe ke moka o o ketša tš'ela tš'a goragēlwa morago.

Lehu la Kgoši. Kgoši ge e babya, mowe a dulago ga go tšene motho, baoki ba gagwe ke batseta ba Kgoši, mohumagadi ge a nyaka go mōna ge a sabya o foya. Kgōrō e we eswanetš'e go go otha Kgoši ka maatla ke Masete ge a bōna gore bolwetš'i bogotš'e o swanetš'e go tšibiša malome a gagwe Pōpēla le yēna a tle a oke motlogolo wa gagwe. Ba ratho ba Kgoši le bo ~~ratho~~ mōnwa ratho le bōna ba tla ba mōna.

Yēna Kgoši ka noši ge a sathabile, motho yo we a rego ge amolebella a seke a molebella ga bats'e wa mōna o bile wa motšeba. Ka goialo mowe o no kwa a bolēla gore mokete ge ke babya a seke a tla mowe ke lego nthse Kabaka

806

K34) 82 109

la gore a katla a mphetšišā. Dihlare
tšā go moalafa diswanetšē go nyakēla
ke ba gabokgoši, le gona ngaka e we
e moalafago e swanetšē gotla kaditšhēbēle tšā yōna, e fihle e dule mo-
we molwetšī a nago gona. Bathoba
we ba rōbalago mowe molwetšī ana-
go gona, ke Pōpēla, Masete le yo mo-
ngwe wa ga Mohlabe yo we moya
šagagwe o be okwana le wa kgoši
ga mōgō le ngaka.

Kgoši a e oke ke bahlanšana e oka
ke ba kgalabye ba bagolo, mowe a leg-
o gona go a beufiša kudu. Ngaka ge
e fa molwetšī sehlare e swanetšē
go fēla e nwa pele, ke moka a kg-
one a mofa. Ga batloge bošego le
mosegare, ba ba gona.

Yo mogolo a tloge a lomantšē mēnō,
yēna o wakwa ka noši gore ketla
feta, ke moka o tla bolēla se we se-
nago ka pelong ya gagwe. Byalo
ka lehu la Mohumagadi Marebole
ba oki ba gagwe ebe ete Mabēke
Masete, Butšwana Masete, Moka-
na wa Tau Pōpēla, Mei

806

K34/82

110

Pôpêla, Nchobyanane Mohlabe le Ma-
mogagane Masumu, ngaka ya goa-
 lafa kgoši Mong monakōme Moyene.
Nchobyanane o le Mamogagane a
 ba batamele kgaufsi ga molwetšika
 bakka la gore ba ka bolaya kgoši ba
 nyaka go šala ba buša. Ka gobane
Mamogagane o tla nyaka gore mo-
 redi a gagwe Mokgadi a šale a
 buša. Nchobyanane ke motlogolo wa
 ga Morei byalo le yêna o nyaka
 go šala a dutšhi setulong Kabakka
 la gore la ga Mohlabe le šabetshe
 monna ke yêna fêla.
 Tshu a lena kgoši, Mohumagadi
 a bōna gore bolwetšhi byo bo ntswere-
 go, nka seke ka pela, are go Butšwana
 na ke nyaka Nchobyanane le Papa
Mokuna wa Lau ba batamele kga-
 ufsi, byalo kage ba sekgole ba ba-
 tamela. Are le akwa ba bina tlo-
 u, nna ke a lešia, fêla lešale le
 lebeletšhe Mokgadi ngwana wa g-
 agwe a šale a yo tšea mosadig.
 a kgaitsedi yaka e tle e be yêna
 a šalago a lebeletšhe tša motse o.

806

K34/82

111

A boêla a rōbudiša hlōgō ya gagwe yaba ke moka o homotšē, e nile ge letšatšī le ya godikêla, a goma a ba botšā gore manaka a pula ana le Timamogolo yaba mowe ke moka mowe o napile o homotšē, Kam-aetišō a ba tlogêla.

Boapa ke moka ba thoma godira bo-apa, ke gore ba aga sethala byalo ka mpete wa matgowa, byalo baala dipate, ba kakola kgoši e la ba ebeag-ōdimu ga byōna. Mo a tlogo ure a le robetšē byang mabapi le molwetšī ba nomotšā gore a wa o sa fokela, modifantlogong tšā bona go edile byalo byalo.

Ba litile gore a bee a bole, byalo ba tšee dipitšāna ba bee ka fase ga bothala gore mahura a gagwe a rōtêle ka gare, ka mafuri ga ngwanō ba bolailile mpya goba pudi ba no lesetšā gore ba tlane mo hlantšō o we ba tlogo bolêla ba thome ka gore na go ntšang, byalo ge ba nyakediša ba hwetšane gore go hwile setō sebile se bodile.

806

K34)82

112

Mohlant o we barego Ketloša letlalo
latloga ke mohlant o we Kgoši ehw-
ilego, byalo Nchobyane o swanetše
hloboša basadi, o hloboša mosadiyo
mogolo, o mohloboša ka mokgwa o o
tšwa a mumile metsi ka legano ke
moka a fihla a motswela ka ōna
are tšeba re šetše re nodula.

Ge noba motho ke moka o thoma go
lla, byalo kage ele Kgoši a wa alle
ka gobane Kgoši a baelele. Kemoka ba
thoma go tšibisa beng ba Kgōrō ba
tlilo boloka moku. Bare ka meriti ke
moka ba hlaba Kgomo, nama tša yona
motho o nja ka mokgwa o e ka Kgō-
ago, ga ena mong. Ka mabanyana
ke moka ba swala moku ba moiša
lebitleng, ba rwele mokgopa wa nk-
Kgomo le nku ba etlemile, bayo f-
ihla ba e bolaya lebitleng, ba bang-
we ge ba ēpa lebitla ba bangwe
ba ba tšwia nku.

Ge lebitla le fedile kemoka ba
tšenya mokgoma wa Kgomo bayo
dudisa moku gōdimu ga ōna, ba
tšea mešwalaswati ya nku ba e

806

K34/82

113

Cholêla pele ga Mahlô a gagwe, mo-
kgopa wa nku ba moapeša, madi a ya-
na ba chela kagane ga libitla, ke mo-
ka go fedile, ba thôma go phušelešã m-
ohu. E le gore a ba morobadiša, gomo-
kona gona ba mokonne, byalo ba modudi-
ša ka marago a lebella tlaše.

Marapô e la a kgomo ke moka ba a-
rwala ba isa lebitle, ba yo a phah-
laganya le ala a nku ba bea gōdi-
mu ga phupu. Ge ba boetša moku
ka lebitleny ba thôma ka goboetša
mōbu o mohubedu, ke moka o mon-
tso wa tla ka kgakala. Ke moka go f-
edile ba boêla kagae, ba yo fihla kgo-
rong ba goja mollô ba dula.

Gane ga bošego bo malešapane, ba yo
lla ba dikuluga le ngwakô o la m-
ohu a goba a le gaôna. Ba tli-
hlôbôga gore kgozi ya bôna e tlu-
gile le faseng. Basadi ba mohu bya-
lo ba kgobakane ka kowa ngwakong e
la mohu a goba a le ka gaôna, bya-
lo ge bo malešapane ba lla ba dik-
uluga le ngwakô basadi ba poifony
e Kgôlo Kudu.

806

K34/82

114

Ge bosele ke moka ba yo tswalla mafōrō ala a goba a tšena ka ōna ba thula a ~~matš~~ maswa, le kowa malapeng a ba hlōlogadi, ba tswalla diferō ke moka ba thula tše diswa. Ngwana yo we etlabago kgoši, ke gore ge bancha mohu ka ngwakong o swa netše go rōbala molomo wa ngwako ere ge ba ncha mohu, ba motaboše ka gōdimu, ge ele basadi ba tšea mese ya bōna ba ephoka ganya ~~gore~~ molomong wa ngwako gore ge mohu a tšwa ba mofitiše ka gōdimu ga yōna.

Ditš Kamoka tša mohu ba ditšobakanya ba dibe a ka ngwakong ka otee. Ge ele matšura ala a mohu gamōgō le letlalo dibolukiwa mowe motho a ka sekegō a dibona, ditš tše kamoka diboloka ke ~~pe~~ [Chobyanne] gaga na motho yo a kabotokago ka ntle le yēna.

Basadi batla dula ka mowe ngwakong wa mohu matsiši a mane ba saalamile lehu. Ka letšiši la bohlanano ngaka ya goalafa lehu e a fihla, e tšilo a lafa lehu, pelega

806

K34/82

115

goalafiwa ba swanets'e gotogêla noke-
ng gohlapa, kemoka a kgone a balafa
byalo ke gore o banchitse kangwakkong,
ba swanets'e gonoba mophifalony ngu-
aga kamoka, go fihlêla batlilo lta
sellô. Ke sehlahusitse ka matlaka-
leng a ka godimu.

Lehu ke yona tsela ya gotloša kgoši
bogošing. Ka gabane gebabona gore ng-
wana wa gagwe o godile, obile o tla
ba a tšofala a sešu a dula bogošing
ba swanets'e go loya kgoši ya hwa. O
tšebe gore ge kgoši e hwile a balaele,
kabaka lagore ge lekaya golaola, ditaola
ditlilo rutla motse, byalo ka gorialo
mowe a se molaš. Go byalo ka monn-
a wa basudi ba bankši, a ba swanêla
goya dingakeng.

Le bōna ka noši ba no bolêla gore
le seke la šala la ya dingakeng ge
ke hwile kabaka la gore nna ka
noši ke tlabu ke tšeba gore ke b-
olaile keng, ke tlabu ke bolaik
ke ōna motse o waka.

Byalo ka marena Sekwatapeng ba
rathe bagagwe, ba hwile kamoka a

206

K34/82

116

šala le šepalo. Byalo šepalo ebe e le monna wa go nyaka godula ka lapeng, byalo ge gona le ditaba kgorong a sanyake goya, ka tšatši le lengwe ba dioya ba mitša, tšatši le lengwe ba sa mohwetsane tšatši le lengwe ba mohwetsana. Byalo kgoši e fela e motša gore naa mo o salebelle ditaba tša kgōrō o dirēla goreng, a fa mohlantšhe e hwa o tla šala wa okgona ona motše o, o tla šala wa rutlulug-a.

A seke a hlokomēla mantšū a mokgalabye. Mafelō šepalō a ya a tšena ka ngwako wa Morena šekwatapeng ka mosadi yo Mogolo yo we ele go Dhobēla ngwana Mušumu a moimiša. Morena o be a sese a ke a ēta, o be a noba mogae, byalo molaō wa batho ba bogologolo mosadi mola a bago le ngwana, ke moka monna a sa batagana le mosadi, go fihlēla ngwana a šepela, mmagwe a be e a setleme ga bedi, byalo mohlantšhe a yago go batagana le mmagwe ke moka ba lomola ngwana le

806

K34/82

117

thweleng.

Byalo Morena oile ge are oya golomola ngwana ke moka mmago ngwana a bolêla gore kgwedi ena a ka e bôna. Monna a thoma gomakala are byang, ke mang yo we a dirilego modirô o we. Mosadi are ke Sepalo.

Morena oile a befelwa kudu, a se sa boledisa mohumagadi a homola, a rôbala ka ngwako, a seke a batagana le mosadi. Ka moswana a romêla Madipudi Masete gore a yomutšišetša gore ke nnete ge kekwa mosadi are oimisitšê ke yêna.

Masete a tloga a fihla lapeng la Sepalo a fihliša mantšu, a dumêla gore ke nnete ke nna. Sebaka sa boetša mantšu a we. Morena oile a befelwa, empa are golukile, a bitša beng ba kgôrô go ba tsibiša taba e.

Banna ge ba fihlile, a thoma go ba botša gore, a ke lebitšetšê selô, ke le tsibiša lehu laka, nna morakho waka o mpolaile, ke lona lehu

806

K34/82 118

laka. Banna a baka ba fetola selō ba ile bare diakwala Morena byalo dilōka moka ditseba ke wena. Byalo are go bona ke nyaka gore a lefe, nkabe a seke a tsena ka dikomaneng gona ebe ke tla fetola ka mokgwa o mongwe. A molifiša kgomo tše nne, molato wa fēla o etla mowe.

Mosegare Kowa batho baile mašemong Morena Mohlabe a šala a chubangwakō wa mosadi yola. Ge batho ba lemašemong ba bona kgabo ya mollō, geba e tšwa ba kitima, ba hwetšana gore ngwako o šebē o fella hlaka e tšwe tšē ka gare. Baile ge ba butiša gore a morena gohlomēga byang, are gobona a ke tšebe ke a bona ke yēna Sepalo o belaela dikgomo tša gagwe. Fēla le gagole byalo molato a oyo, yo mogolo ge a eh wa goba le dika, ke hloletšē ke ngwana wa mmame. Ka moswana a tšoga a roma motho gore a tšame a bišā beng ba kgōrō gore ka moswana ba tšogēle kgorong, kgoši ena le mantšu nabo, a tšama a babo-tša.

806

K34/82 119

Maina a batho ba we a goba a ba nyaka keba Magotšane Masumu, Jobola Masumu, Sebatane Masete, Madipadi Masete, Sepedi Popêla, Motšati Popêla. Banna ba ga mohlabe ba we bailego ba ba gona ke Lee Mohlabe, Motantane Mohlabe, Morabudi Mohlabe, Sepalo o ile are go tsoga e sale gosasa a Chaba, Mabyale Mabakane le monna waga Lewele bare ke Piet. Byalo banna ba babedi ba a baka ba ba raka mowe topeng ya bona.

Morena Sekwateng a tšea sepona sa gagwe se setelele a sebea gare gabanna, are go Magotšane a thatgogê a a dulê godimu go sona, ka morago are Motantane le wena sepela o dule go sona ke moka ka ya kadula are go Magotšane motho yo we o dutšigo naê wa mōna, are ke a mōna morena, are ke mang, are ke Motantane, ke ngwana wa mang, are ke wa Mokaele, are gobanna kamoka le kwile gore ngwana yola ke wa mang, ba dumêla byalo ke lešupa

806

K34/82 120

ngwana yo, mo^hwa pele ga tsibyi, ge
nka hwa pele ngwana yo wa mora-
kho waka a šale a lebeletš'e motse
o. Bare morena, byalo kgoši o tla
šala a lebeletš'e a swanetš'e o fe ng-
wana, morena a seke a ba batš'a
ngwana. Are o swanetš'e go tšea
mosadi ga Sebela mong wa dikōma-
na tš'e. Banna bare a ke mang yowe
elego mong wa kōmana, ga Sebela
e šu a ke a etla go busa mo, fēla
re tšeba fēla gore kōmana e ile ya
bētla ke monna wa go tšwa ga Se-
bela, ngwana Sebela e šu a ke a
pea mo. Morena are golukile o
swanetš'e go tšea mosadi ga Pōpēla
mowe ba ile ba kwana le polētō ya
morena. Baile ba laēla bare re di
kwile kemoka batloga.

Ka morago ga matsatš'i a mahlano
kemoka bakwa ba hlabēlwa mokgoši
wa gore kgoši e hwile kankle le
go babya. Ke moka ba yo rwalakgo-
oši ya ga Mohlabe ba moiš'a Ma-
bitleng. Ka morago ga setō ba
~~Kgoba~~ Kgobakanya batho ba tšilo

806

K34/82 121

šupa batho moledi wa Kgôrô, byalo bô-
na бага Mohlabe ba bolêla gore mole-
di yo o swanetšê go swarêla ngwana
wa Machubeng yo we elego motlogolo
waga Molapo le tšebe gore lehono
yowe a swerego Kgôrô ke Motanta-
ne motlogolo waga Masumu Keng-
wana wa Mokaile moratho
wa Mohu, batho ka moka ba re Th-
obêla. Yo we a go êna gare ga
banna a ba šupa ke Lee Mohl-
abe.

Kgantše Sepalo le Morabudi aba
kwane le tšaba e, Motantane a
ba mowe sebakeng se sa go tšwa-
rêla ngwaga. Sepalo ke moratho wa
moratho wa Mokaile ngwana wa
pele wa Mokgadi ke Sekwatapeng
Morabudi ke ngwana wa Sekwata-
peng ke ngwana wa mosadi yo Di-
chila ngwana Mabakane.

Byalo Sepalo a fêla a sepela boš-
ego a e ya go kgošî Matswangwane
Mahlô (Sekororo), a e ya a motš-
a gore kgošî ke nna, byalo morena
Mahlô a fêla are go Motantane

806

K34/82

122

banna ba geno ba ntwenya, bošego byo bongwe le byo bongwe ke robala nabo mo, ba bolêla gore wena a ba gorate. É le gore Morena Sekwatapeng o ile ge a ehwa a šia Kōma, byalo ya šala ele matogong a Motantane, kuba ka la gore oile a ncha Kgomo a šaba bogoši, Morena Sekōrōrō are go Motantane o swanetšē go ncha lesame la diponto, ke gore ke sebegosa Kōma. Byalo ~~ka~~ Kgobakanya baga Mohlabe beng ba Kgōrō go ba tšibisa taba e.

Byalo bare e sale gotloga bogolo golo taba ya mohuta o a se tšebe, taba e we eka seke ya dišega, fêla motêla goja a bolawe o ka ncha wa mofa. Sepalo le morabudi ba gana t- abae, byalo Kganthe bona ge bagana ba lebyalo ba fêla ba tloga bošego ba eya ga Kgoši go motšibisa gore a ka seke a gofa rena reitšē a gofe byalo wa gana.

Morena Sekōrōrō a Kitima a fi- hla ^{le dšorp} go bega gore Mohlabe o teile Kōma kantle le tumelêlo ya

806

K34/82 123

Ka, byalo Morena Komosusa a roma le
pôdisa la gotla gobitsa Mohlabe, a fih-
la a bolêla gore ke bôna Morena Seko-
~~ro~~ mo ore wena o teile kôma
ka ntle le tumêlêlo ya gagwe. Mohlabe
are kôma e šile ke mohu ebe ba
kwane le lengolo la gošwa mono le
gona. Bare o swanetšê go hwetša-
na la gago lengolo, o seke wa šoma
ka lengolo la mohu. Byalo Kgoši Se-
Kôrôro ore o nyaka lesome la dip-
onto a kgone a kwana lenna, bare
ke ya godiang, phetolo gare ke sebegu
ke molaô, a wa, are sepela ge o
le nayô o ncha, ka morago abelaêle
o tlo ncha a gofa.

Kabaka la gohloka chelete oile
ncha kgona tšê tharô, kemoka
molato wa fêla.

Byalo kage dinokwane ditswela
pele ka bonokwane bya bôna. Mo-
rena Sekôrôro a bitša pitsô, bya-
lo Mokantane a ya Pitsong le
lešaba la gagwe, ditaba tša Pit-
ô tša bolêlwa, tša ba tša fêla.
Mohlabe a bula difate kemoka

806

K34/82

124

a tloga le lešaba la gagwe. O ile
ge a thsela noka ya mošunwa-
na, ba mitsa morago. Ge a fihlile
ba mibēša ka ngwakong, ke moka
bare go yēna, o botšē magotšane
Masumu a seke aba a sa seka
melato, melato e swanetšē gore
ebe kgorong ya Masekane Mah-
lō

Mohlabe a ēna are thobēla
ba Mareng, ditaba diakwala, bya-
lo nna ke nna yo monyana kago-
bane ke nore ge ke gola kahwēša
elegore Masumu ke ka hludi le
gōna ona le bana. Sekōrōrō are
a ke nyake polēlo wena o swan-
etšē godira mowe ke gobolēlago.
Mohlabe are ditaba diakwala
~~Morena~~ Morena, byalo e ka kgo-
na wena o motšē, nna ke a ši-
twa motho le bana ba gagwe, ka
gobane kgogo e beēla mae a yōna
ke moka ya phaphaša ditswēana
tša yōna, byalo kgogo e ngwe ya
ba moapa, byalo ka gorialo mowe
go a dirēga gore le tšēe ditswēana

800

K34/82

125

tšā yona le dife kgogo ya gohloka dits-
wiana gore e sedišē. Morena a ka
aba le karabo, kemoka a išā a seatla
godimu ga Mohlabe a motia, kemoka
bathōma golwa.

Ka mowe ngwakong gobe gona le ba Ba-
nareng le banna ba gešū ba sebakae,
banna ba Makhutšwi ba leka ka ma-
tla gore ba sware Mohlabe gore kgo-
ši e fo motia, marašana a we a go-
ba a legona, ba tena ka gare ba fihla
ba swara Mohlabe ka letsōgō, ba
tšwa moteng wa mošate. Yaba le-
šaba la ga Mohlabe lekwa mokgoši
wa ntwa, ba gona gona, evile
ge ba lekgaufi le gotšena moteng ba
hlakana le mong wa bōna, byalo bare
molato keng, a wa molato ke gore
bana ba Mašumu ge ba fapane Ma-
šumu a seke a kwa ditaba tša bo-
na, diahloleke Masekane byaloge
ke ganetsā taba e we kemoka ba
tia.

Bare ke ntwa byalo re swanetšē
gore re boēle re golwa nabo, Moh-
labe are, marumu a sale gona ma-

K34/82

806
 Kgo wa batibetšē, taba taba ke gobole
 isāna ka molomo. Ke moka ge Mohlabe
 a belaēla mabapi le goteiwa gagawe, ko
 mosasa le yēna kgoāi ba ngola le ngole
 la go tsibisa Mohlabe gore o swanetše
 go fologea setulong sa kahlolo. Kabaka
 la melaō ya maKgo wa, ka kgapeletšō
 taba ya mohutša o we yaba yadi
 rēga, yaba ke mathōmō ge kgoāi efo-
 loswa setulong.

Kabaka la melaō o we, melaō ka
 moka ya seotho, a ba sa e sepidi-
 ša ka melaō. Byalo ka Mabyalwa a
 dibego a ba sa ncha, Mahlakori a
 ba sa ncha, dilō tšena ba ncha ba eya
 ba bega yola ba go mofološa, ge tšahi
 le lengwe a ka gana ke moka bagoma
 naō ba yoja.

Legatong la yo we Matantane ba
 ile ba bea Sepalo, ke moratho wa kgoāi
 byalo ge Matantane a molebeletšē
 one ra ngwane. Byalo bagoma ba
 tšōa Sepalo bona ba Makhutšwi
 ba bea Morabudi ngwana wa kgoāi
 i, byalo yo Morabudi ke motlogolo
 wa ga Mabakane. Ba we elegobeng

806

K34/82

127

ba Kgōrō ke moka ba dula kamoka goya
ka Kgōrō, o seka molato a le nozi le
ba fapani fêla.

Matse ola wa mohu mafot Sekwat-
apeng wa thubêga, basadi ba bangwe
Mokgatli, Mpyafe le Makozi batia
mengwako ya bona ba ya ba aga Pōpō-
twe noka ba nwa morola. Mapho-
lo, Mampuru, Masentkele le Madi-
mabe ba ya ba aga Mangonyane noka ba
anwa Sedukwi, motšeng gwa šala Tho-
bêla ga mōgō le yēna sepat Sepalo. Mo-
rabudi le yēna a ya a dula ka mošo wa
Mangonyane. Mowe go šupagala tšē-
lo ela ya mohu Sekwatapeng ela ya
gore Sepalo ge o saka wa hōhōmē-
la ditaba tša Kgōrō, motse o ka seke
wa šala wa okgona, le gore ngwana
wa moratho waka Mokaila a šale
a le beletšē motse o.

Ditokêlō sese amogêlago ke Kgozi le ditšeta-
tšē tšē gagwê.

Dibego tšē we Kgozi e dihwetsuna-
go ka mehla ke dibego tša mabyalwa
kabaka la gore mabyalwa ke dilō tšē
dinwewago le tšatši le lengwê le le leny.

806

K34/82

128

we, ka gonalo mowe ke mowe okwa-
go bare tlala bolaya maphatla ba mošate
re ja nama, ke gore bare gonwa byalw-
a ba ja nama ya dibego. Mahlakori
a tšwa ka mabaka ka baka la gore ba
ka seke ba hlwa ba bolaya dikgomo tše
bona tšatši le lengwe le le lengwe. Ba
dibolaya ka mabaka.

Byalo ge M otho a ka bolaya kgomo
a ja lehlakori, o swanetše golifiswa
ka mokgwa o we kgoši e ratago, mo-
hlomong a ka monchisa pudi gobapu-
di tše pedi ge a sena manganga. Yowe
a dirago manganga go bonchagala gore
o nyatša kgoši le kgomo a ka monchi-
sa.

Byalo ka M ašumu a ile a gana
goncha lehlakori la kgomo are nka
seke ka kgona go ncha lehlakori ka
fa moratho waka. Byalo bare go mo-
raka a tloga a e ya monamalla orile
ge a boya a tla a ncha kgomo ya go
e pega, a ba a ncha e ngwe ya gobega
gore mahlakori a ka seke a ja.

Kgomo ena ya lehlakori enapile yaba
ya manganga hlaa a banna ba ebola

ya. Ke moka ba ncha se rope sa yona ba se fa Masumu bare mogale a galefa wa galifis'wa, lehlakori la yona ga mōgō le letsōgō ke tša Kgoši, bontši bya nama ba a pea Kgorong ke manganga hlaa a banna.

Sebeho sa dinhlwa go ncha motho ka o tee, yo we a thomago go dirafa pele ke gore molaō go swanetše goloma ba mošate pele. Mohlang o we ba lomago dinhlwa ke seila batho a bae golema ba hlwa ba dutši.

Me kgopa ya tau le nkwe ge motho a ile a bolaya diphâōfōlō tšē we, mma- lai o swanetše gobotša ba gabo ke moka ba swale mokgopa ba oise mošate. Ge ba le kgauksi ke moka ba thoma go goba mogobo, mogale ba moetšitšē pele, a pere mokgopa wa sebatane sewe, ba bile ba kgile le mahlare ba mipile ka òna ge ba tšena ka Kgōrō, basadi ba mošate ba kganela mogobo ba lets'a mefulukwane. Ke moka ba finla ba bega mokgopa Kgoši le yona o tla ncha kgomo ya lumisa mogale ka yona.

Nama ya kgomo e we ba e ~~apea~~

306

K34/82

130

Kgonong, ke moka basadi ba faga maush-
wa ba a tliša Kgonong, ba dula fase ba
ja. Lehlakoni le letsōgō ke molaō disw-
anetšē goya ka lapeng la mošate, mogale
ba mofa serope. Gobyalo ka naka
naka lahlou, motho yowe a tšwago nalo
ba swanetšē go mohlabele Kgono ya go
molumiša.

Sebego sa ngwaga ngwaga o mongwe
ke o mongwe, monna o swanetšē gon-
ha pudi, pudi ena bare ke a lekgēthā
Gobyalo ka makarapa bona ba swanetšē go
ncha ponto ele gore ge ba fihla mono-
gae legona ba swanetšē goncha lesome
la godumedišā Kgoši gore borwa ke bu-
ile. Ge le karapa le sena chelete o
swanetšē godumedišā Kgoši ka pudi goba
paki joba se sengwe sa diaparō.

Maduma a baeti ke gore ke madu-
ma a babapatšī, motho o ncha sewe
a tšwago a tšwere se we a sebatšha
go, byalo ka marumō o swanetšē gon-
ha le rumō ka letee a dumedišē ke
lona, ke moka a hwetsāne tumellō ya
go bapatsā dilō tša gagwe ga botse a
sa chabe selo.

806

K34/82 131

Dikgomo tša Kgoši. Gona le dikgomo tše dintši, byalo dikgomo tša malapa a se tša gagwe dina le mong wa tšona. Byalo ka dikgomo tša baredi, dilaala ke yēna Kgoši ga mōgō ke mosadi wa gagwe.

Dikgomo tša Kgoši a enoši, ke dikgomo tša Kgōrō tša golifiša melato, le dikgomo tša gothupiwa, ka gobane bare godithopa ba tla natšo mošate ke moka morena a lumiša bagale ka tše dingwe byalo tše dingwe diaruiwa. Byalo tšewe ke dikgomo tša Kgoši a enoši, a ka dira ka tšona ka mokgwa o a ka kgonago a enoši, ke gore ka kgopolo ya gagwe.

Le dichelete tša makgêthô le dihlahle tša tša kōma tšewe elego pudi, ke tša gagwe. E mpa o diboloka ka ngwathong wa mohumagadi, buntši ka ngwathong wa gagwe. Goboloka ga basotho, ba êpêla fase. Chelete ya mohuta o we e a tšwenya mo bathong ba bagolo, ka gobane a hwa, o kua ba thōma gore o be ana le chelete e ntši, byalo chelete o e petšhe ngwathong, elegore gona ke nnete go byalo, empa gaba bangwe ele maaka.

806

K34/82 132

bhelete ya mohuta o we, baphaki-
ša gobutšiša basadi ba mohu ba sa-
le tlalelong. Ge ekane ka morago
ga matšatši wa butšiša ba ka seke
ba gobotša nnete ka gobane bagabo
basadi ba šetše ba ba butšitše gore
le seke la bolêla ge eka mohu oile
ge a ehwa a bu a gofile selo, ke se
hlapō sa monna wa gago le wena o
tla lêla nthse.

Daba ya mohuta o we, o fêla a
botša mosadi wa mamoratwe, goby-
alo ka Morena Sekwatapeng, mam-
oratwe wa gagwe ebe ele Makože
ngwana moyene. Byalo a beile digat-
la tša kōma ka ngwatakong wa mos-
adi yo le chelete e e lekano masome
a mararo, le kgolo la dipontō a epetše
ka ngwatakong wa gagwe, byalo mosadi
yo o kile a mošupa pele ga lehula
gagwe.

Mohlantš a hwago baile ba butšiša ba-
sadi byalo Makože a ncha masome
ala mararo, basadi ba bangwe a ba
ka ba ncha selo, yēna Makože a bo-
lêla gore keile ka kwa a fêla a

806

K34/82 133

bolêla gore chelete e ngwe o epetšhe
byalo a ke tsebe ga botse gore o be a
era ka ngwakong ga ofe mosadi,
baleka kamaatla go nyakisisa taba
e, empa a baka ba e hwetšana.
Makoše o be atla ba šupa mola ba
monchetšhe chelete yela a gobafa,
byalo a lebella pele gore batla mofa-
selo a bona ba sa mofe le yêna
anapa a homola.

Ka morago ga setšô, mosadi, a ne
mosegare kowa ba Chile baile muse-
mong a ya a phušulla chelete, a e
rwala a isa gagabo, a fihla a fa
kgaitšedi ya gagwe Ramaja a ne go
yêna a moswarêle.

Mojêle ya chelete e we, Ramaja
a neha ponto a fa Makoše a ne o
tla tšeka dikobo, byalo Makoše a di-
ra byalwa a rwala a ya gotokotta
goleboga kgaitšedi ya gagwe, a ya
a boya a mofile ponto le lesome
ke moka ba nofêla ba dira byalo. Ka
baka le we ba dirêla gore ba hlôlôg-
adi ba bangwe ba seke ba tseba
ka baka la gore baka bolaya mosadi

806

K34/82

134

Ka boloi. Motho ake a hloka mogwera, a seba mogwera wagagwe taba e, ba bo leloko lagabo monna ba akwa taba e gamogō le ba hlōlōgadi, byalo ba šita go mutšiša ka bakka lagone oile a bafa masome a mararo ba seke ba mohlapišā diazla.

Matse wa mosate ke ^{mogolo} ~~omhagata~~ gagolo, byalo kgōrō le yōna ke engolo, byalo lešaka la ditgomo leba ka mafuni ga motse phapoša le motse, gore molone wa tšōna wa seke wa ella kagae byalo ditgomo kamoka diba kamowe šakeng lewe, tšē dingwe ditgomo dibele dile lešakeng la Masumu, godire la gore ge manaba a ka finla ure ke a thopa tšē dingwe diphologē.

Masemo a mosate a molala ka o tee, byalo ka ge nkile ka hlaloša mabapi le ditaba tšā temō gamogō le masemo a bo ngwanabo kgōši. Ge ba e tšwa gae ba eya masemong, chena ya Mathonō ke ya Mapule mogatšā moatho wa kgōši Mabai, ba sešu ba tsele Sedukwi. Ge ba tsele Sedukwi ba tšena chemong ya Mpheso Moga-

806

K34/82

135

tsā moratho wa Kgoši Mokaile, e gofana le chemo ya Mafefera Mohumagadi wa Kgoši, ya Mohumagadi e gofana le chemo ya Mokgatli mosadi wa Kgoši, ka tlase ga dichemo tsēna ke chemo ya Mapulo mosadi wa Kgoši, Mokgatli o gofana le Matgatlatlo mosadi wa Moratho wa Kgoši Mokaile, Matgatlatlo o gofana le Dichila le Mokgwatoe basadi ba Kgoši, Dichila o gofana le Maponye o be a dula le Kgoši, empa a se mosadi wa gagwe ke mosadi wa ga Masumu wa malome wa Kgoši, byalo Malome a gagwe are gohwa, ke noka are o rēmela se lepe sa malome wa gagwe a tsēa makgato wa gagwe a modira mosadi, aba a motsencha ka motseng wa mosate. Maponye o gofana le Mapuru, Mapuru o gofana le madimabē, madimabē o gofana Mothomosehla ke mosadi wa moratho wa Kgoši Sepalo Mothomosehla o gofana le Dhobēla mosadi wa Kgoši. Ka tlase ga chemo ya Mampuru ke chemo ya Kgoši e we barego ke Moota.

806

K34/82 136

Mašemo ana kamoka ga ôna a lema ke dipholo tš'a mošate dilimiša ke ba natho ba kgoši. Bualo mosadi yo mongwe le yo mongwe o hlagola chemo ya gagwe. bhemmo e we elemago ke sechaba kamoka ke chemo ya kgoši e we barego ke Moota le gohlagola e hlagola ke basadi ba naga kamoka le gobuna. Mona mašemong a gogašwa lotša, Mahea, leroro lešalesale dintwe le hloko dithotse.

Dilô tšena ge ba dibunne ke moka ba diša mošate ke mabêlê a kgôrô. Ge goile gwa finla baeng bualo ka baeng ba koša ya lepeša ba swanetše go faga ôna.

tlala ge tlala e legona basadi ba kgoši, kgoši e swanetše go tšea se tswana ke moka a bêle basadi ba gagwe ga mōgō le betši ba gagwe. Ke ôna modirō wa ôna, le godira mabyalwa a gorola kōma. Mabêlê ana a chemo ya mooka o swanetše go boloka ke mohumagadi wa kgoši. bhemmo ya mohumagadi e limiwa pele ga mašemo, ka gobane ge peu e tšwa

306

K34/82 137

ba tšwa ka yōna. Ke gore kgale ebe ba salemo ka dipholo ebe balema ka diatla. Byalo mohtang ba nchago kopyanane ebe kgoši ehlaba mokgoši wa gore ka tsatši la gore gotla tšwa kopyanane byalo bahlankana le banenyana kamoka ba mo naging ba tsogela mošate le matšepa ba yolema chemo ya Mohumagadi. Tsatši lewe a goleme motho, kamswana ke gona ba tlhago golema batho kamoka mašemong a bona.

Lefa la kgoši Mabapi le lehumō la kgoši byalo ka dikgomo, ke dilo tšewe dihlabêlwago baeng, e seng baenenyana baene ba bagolo. Byalo ka kgoši ge ile ya etela engwe, kgoši yona kanama a e etele e ngwe, e noroma batho bagagwe ga gona le polêlō, byalo ka ge ba sumile ke yēna, ke gore ke yena kgoši, ka goriale mowe ge kgoši eka seké ya kgona go bahlomphe a nyatša bona o nyatšibe mong wa bona. Go byalo ka ngwana wa motho wa mōna, byalo wa mokganyetša mogongwe wa mokona le tšagoja. Ge ngwana a yo fihla gae a botšā batswadi ba gagwe tabae

806

K34/82

138

Ka nnete batla go kwela bohloko, leye o
ka hwetsana ba ija ba enwa, baka
seke ba gofa o tla feta.

Bobé a boetsisane ke batho ba pelo
tsé batho, batho ba, ge motho aile a
dira ngwana wa bona ka mokgwa
wa bošáedi, ba no motšá ka molomo gore
wena a sewena motho ore gobona ngwa-
na wa rena wa modia mpya, fêla mo-
la ebe re sa bone gore bobé a boetsisane
e be setla gokona byalwa byo.

Ka lona lehumô tena la kgozi la ditkgomo
le hlapisa ba gale diatla byalo ka ba bola-
i ba ditau le dinkwe, le go phasa ba-
dimu ke gore ge gona le dipheko ke
tsôna ditkgomo tsá kgozi di swanetšego
gore dibolaiwe. Gohlakisa magasla dip-
eba le gohlabela bale ge babina malope
le yêna mong ge a nyaka gobolaya
ono bolaya.

Moyabé kgozi o no ebolaêla goja, byalo
ona le bongwanabo, o swanetšé gore
a babêlé, byalo e abiwa ka mokgw-
a o, o tséa serope a fa Mokauile
yêna kgozi ka nozi a tséa letšôgô le
lehlakori. Byalo ba ratho ba bangwe

806

K34/82

139

o ba ripaganya ditloki ditloki gamogō le basadi ba gagwe. Serope ke nama ya molata, ke gore ge motho a habale bana ba bahlanano, byalo mogolo wa bona e bolaya kgomo o swanetše go tšea nama ya serope a fa yo a mohlattlamago, byalo yēna mogolo wa bona nama ya gagwe ke serope.

Mokaile o hlattlama Sekwatapeng byalo ge Mokaile a ka bolaya kgomo, o swanetše go ncha lehlakori le letšogō a fe Sekwatapeng byalo serope o sefa Maboi kabaka la gore ke yēna a mohlattlamago. Ge Maboi a ka bolaya kgomo, o ncha lehlakori o fa Sekwatapeng le letšogō la kgomo letšogō le lengwe o lefa Mokaile byalo a tšea serope a fa Sepalo ka lona lebaka la gore wa mohlattlama. Byalo Sepalo a bolaya kgomo letšogō go tšea Maboi le lengwe ke la Mokaile lehlakori ke la Sekwatapeng serope o fa Nkwane. Pudi le nku ba nodira byalo ka kgomo.

Ge taba e ya moabe ya seke ya dirēga a se molaō le rutla motšhe

806

K34)82 140

Ka goriale mowe Kabaka la gore di-
thoni ditla tšena ka gobane yo mong-
we o tla dula a beaēla gore wa
nna ke ile ka ba abēla yaka kgomo
byalo bona a bankabela ba lle lewa
ka moabē. Ge ele Moabē wa Pudi
le nku tšona mong wa yona ore go-
bolaya ke moka a e apea ka moka ga
yona, byalo 'yare kowa e budule ba
sadi ka moka battiša ditwana tša bona
a ba phatša mala le mošwane, byalo
a ncha ditšo tša yona a diaba ka
tsela ya tšona.

Hlōgō ya kgomo ba e apea ka lapeng la
bokgomo, mohlā o mong ba no apea kgor-
ong le ge e sekgomō ya molato. Ke go-
re selo se we ba yago ba e apea ka
lapeng kgomo bare go e bolaya ke moka
ba e rorēla ka ngwamong wa bo mong
wa yona ga mōgō le hlōgō byalo yo tš-
wa ele ka ngwamong ke moka be ere-
mella ga naka kowa lapeng. Byalo ba
kgona ba rwala pitša ba iša kgorong.
Hlōgō ba e jēla kgorong, e mpa ge
ba ija kgōsi a e ji nabo, bona ban-
cha leleme le mohlāgane wa yona

806

K34/22 141

Ke moka ba yo mofa byalo ba kgone ba kokona hlōgō. Bahlankana ba bafa ditsebe le ditgwatla.

Kgozi le bolaodi bya yōna, Kgozi eluola batho ka melaō ya sesotho sa gabo, byalo melaō e e tibiwago ke e, ge Kgozi e gobitsā o swanetsē gore Morena, goba thobē la goba tama ke ona mantšū a gohlampha. Byalo ge Kgozi ekare egobitsā ware e e, ona le molato, ke gore eka go omanya ka mokgwa o eka kgonago goba go gotia. Byalo banna ba balegogōna ba swanetsē go rapēla morena ka gofēla bare thobēla, thobēla ke ngwana wa gago wa sete wa balaya lege a motia a ba swanēla go swara Kgozi gore a molese bona ba swanetsē go wa fase ka le opō go fihlēla Kgozi e motlogēla. Motho yo we o swanetsē go rapēla, molato wa mohuta o we pudi elukile.

Melaō ya dijō, ke gore motho yo mongwe le yo mongwe ge a dirile byalwa o swanetsē go ncha sebegō ka pitšana e a e bonago, bare seya ya moate a segalle. Ge motho a Kadia

806

K34/82 142

byalwa a seke a ncha sebegō, byalot-
 āba ya mohuta o we Kgozi a e morere
 e nohomola, hāki le ana le molato le
 yo mongwe, byalo Kgozi e swanetšē go
 mofidisa ka gore yēna ke Kgozi Kanōi
 a yo bona molato o we wa gagwe
 nna ke nna mohlantana. Mohlomong go
 fihla mabaka a mathata, pula ya seke-
 yana byalo ge batho ba e ya bare ore-
 ng mosena naga e ōma, Kgozi e tla
 ba fetola ka gore sepelang ga mohele
 le motšē ore ke yēna sekokai, nna
 a kena motatale byalo ka yēna. Lekg-
 o tla le swanetšē go bona ditaba tša
 motho yo we ka gobane batho ba ka
 seke bahwa ka motho ka otee, batla
 molifisa ka selo sesegolo. Kgantše
 ge dile a nwa sebegō, e kabe a ōm-
 ēle mapoto a rwale a yo e pega
 gore nna ke sintšē, keile ka nwa se-
 begō, ka gorialo mo we kemoka
 molato o fedile.

Kgomo ya Molato, Kgomo ena ya
 molato ena le molaō, ge molato
 o rerilwe wa fēla, byalo Kgozi bu
 mofa sa go tswalla Kgōō, ele gore

806

K34/82 143

molato ke wa galekana kgomo tšepedi goba tše nne, byalo moahlolêlwa o swanetšê go ncha kgomo kemoka a tšwalle kgomo kgônô ka yôna. Byalo ge kgoši e nyaka gore kgomo e bolaiwe, e botšša lekgotla gore kgomo e we a e bolaiwe, kemoka ba ya ba e bolaya.

Kgomo ba e bolaya ka le rumu, ba ehlaba kgaufsi le letšôgô ka lehlakoring la sesadi, le gowa ga yôna e swanetšê gowa ka lehlakoni le weba ehlabago ka lona, ka gorialo mowe ke gore e rimamisišê marumu, ge eka wa ka la setona ke gore le fase le tla ba le mokgwa.

Ka šakeng go tšena mohlabi kemoka a ngwegella kgomo, go fihlela a e ba kamela kemoka a ehlabe ka le rumu, byalo a chabe a manalle ka lešaka a dule fase, banna ka moka ba ba nego ka ntle ga lešaka le bona ba swanetšê go kwatama fase ka khuru, ke gore bahlabatheledi ba lona senkô, le rumu la bobedi e swanetšê gowa fase

806

K34/82

144

ge ele mohlabi wa nnete, byaloge
 e wele fase, ke moka ba ele setša
 ba e sokolla fêla gore madi a seke
 a falla, ba yo bega Kgoši gore Kgomo
 o e wele, byang, ka lehlakori la yona
 a wa golukile, ke moka o ba fa se-
rokolo le phela le mailane, ba ripa
 dikgati; tše pedi tše dithsese ba difōt-
 la ka dihlare tšewe, yo mongwe leyo
 mongwe monna o swara dithopana
 tšela ka diatla tše pedi ba tia Kgomo
 ka tšona, ke gore ka letšogō la senna
 ba gometsā ka la sesadi batia, kamo
 ka ba dira byalo go fihlêla ba felela
 ke moka ba khome go e tšwica, masoga-
 na ba kitimêla go thwamola mosela
 wa yona.

Ye ba thwamotsē mosela, moKgala-
 ye yo mongwe o ncha seledu, kowa
 ba gotša mollō wa go beša seledu,
 seledu ba seja pele ga gore Kgomo
 e fele go tšwiwa, byalo ge Kgomo
 e fedile go tšwiwa, ba yo bega Kgoši
 gore e fedile go tšwiwa, a ba botšē
 gore sepelang lo phakolla, ba e baph-
 akolle.

806

K34/82

145

Ba ncha letswalo gamôgô le sebetse byalo sebetse ba sega katheko ba phahlanganya le letswalo ba beša kemoka dina ma tša banna tša gobesha difeletše. Ge ba feditše go phakolla ba swanetše go bega gore e fedile, kemoka kgoši e fetole ka gore molaš le a o tšebu ba yo tšea mphapha o mongwe ba ušša ka lapeng la mohumagadi gamôgô le mogodu le mala, lehlakori la yōna ba ncha kowa mphapheng ola wa gošala kgorong. Byalo o tla ba batsa gore e we a peang ka moka ga yōna ke manganga hlaea a lekgotla.

Byalo ba e nipella ka moka ga yōna ka dipitšeng gamôgô lehlôgô le dibera, ge e budule kemoka, ba yo bega kgoši gore e budule, a ba fetole ka gore jang, pele ga gore ba jê ba swanetše go ncha nama ya kgoši ba išše gamôgô le leleme. leleme kemolaš motšo a swanêla go leja, a leja a ka fela a ncha ya goleba leba.

Ge ba feditše goja kemoka go fedile, ba laêla ba tloga, yo mongwe le yo mongwe o tloga le sekobêla

806

K34/82

146

sa gagwe. Nama a barwele e hubetšē
ba swanetšē go phuthêla ka melopenya-
na, yo we o gahlanago nae tseleng a
seke a tšeba gore naa o rweleng, saka
molopeng setšeba ke mong molope.

Ke ōna molaō wa kgonō ya mola-
ko, motho a ka seke a no kitimêla go
tšwisa goba go phakolla byalo ka manya-
lo a moredi a gagwe, e sepedišwa
ka molaō.

Maduma, maduma ke molaō omogo-
lo, le gōna a fa moeti hlaloganyo
ya go tšeba yo we elego kgoši. Ge oka
hwetšana banna ba duti, o swanetšē
go dumediša, ge o ka nofihla wano
dula wa seke wa dumediša, ga bane
taba nago le ge oka hwetšana ele
gore ba anwa ba ka seke ba gofa
byalwa ka baka la gore ke wena le-
šoboro le magane ba ka seke ba
gobutšiša.

Ge motho a hwile butswadi ba bana
ke baledi, byalo ge motho a kahwa le
swanetšē gobega mošate, gore kamono
reile re a diša a ra gorōša ke
molaō wa bagolozolo.

806

K34/82 147

Ngwaga o moswa ge batho ba limile
 dibyalo tša bona maxemo byalo tšaba
 tša butšwa yaba ba mošate e šu ba
 loma, ga gore motho leka otee yowe
 a swanetšego godija. Mokhukhu ke
 gore ge motho a dija pele ga gore
 ba mošate ba lome, ore kowa letšatši
 le diketšhe letšufi le tswara kemoka
 a rōba mahea a fakêla kamokotle-
 ng ke moka a fihla a pea lebošego by-
 o we, digokgothi o swanetšhe godifi-
 hla, ka bakka la gore ba mošate ba
 dibona ke molato. Ka gobane o jêthê
 ba mošate difeka, molato wa moku-
 ta o we ke kgomo.

Kgoši e sepela melaong e we e
 tšibyago, a ka dira gore o bea molaô
 o ba sa o tšebego, lekgotla le ka seke
 la dumelana naô, enpa a ka ga-
 lefa byang le byang ba swanetšhe go
 no fêla ba e peile ka fase, enpa
 molaô ôna ba fêla bare tšobêla
 molaô o we a se o tšebe. O ka
 seke wa dirêga kabaka la gore
 lekgotla a le kwane naô, le yê-
 na morena a ka seke a dišala morago.

806

K34/82 148

Kgoši e le Moahludi, Kgoši e ka seke ya ahlula molato pele gagore lekgot' lebe gōna. Makgotla a we a hlol go melato mo kgorong e, ke beng banna ga, Masūmu Pōpēla Masete le yēna Mohlabe banna ba Kgōrō tšē dingwe ba kanoba gōna, empa yo mongwe wa Kgōrō tšē dingodilwego tšē ge a ka seke a ba gona pelaēlo e swanetsē goba gona fēla ba tla ahlola. Kgoši ke ditsebe o tshaeletšitšē baahludi mowe ba a hlolēlago molato gona, fēla ge a ka kwa gore baahlola sepitšā le yēna o ba fa potšō ka mokgwa o we ditaba dibolēlwago ka ōna.

Melato e byalo ka wa boloi, ge motho ele moloi ba tšwa baya dingakeng byalo dingaka tšaya tšā motia, ge ba boya ba bolēla gore ~~o~~ mokome o tšō tša mokete. O swanetsē gofa lekgotla pele kemoka ba ahlole. Empa ka hlola ya moloi e noba gore a bolaiwe, motho ge a tlo phologa ele moloi o swanetsē go chaba a tšele noka gona a ba mošale nthago ba mogomēla.

806

K34/82 149

Byalo ka Malebonyane mosadi yo a goba a tšere ke baga Masete o ile a loya mosadi wa ga Mohlabe leina Maseboko. Mosadi yo o ile a re goteiwa ge a fihlile gae, byalo a kw-a gore o swanetše gore a bolaiwe, disebi tša mosoba, anapa a tšoga bošego a chaba a chabêla ga mokgotšo, a baka ba molatela baile ba mogomêla. Bare go morwa wa ga gwe ngwana wa noga ana nō-gana, o swanetše gore o bolaiwe, ke polêlō ya lekgotla. Morwa wa mosadi yo we ke M. atau Masete, byalo are ke akwa lekgotla, hlōgō ya motho e lifiwa ka hlōgō, byalo ke na lengwana wa mosetsana ke ~~se~~ lefa ka yēna. Lekgotla a laka la mokwêla la re le ka tšea ngwana wa noga la motšencha ka motšeng o tšilo se fetša, o swanetše go bolaiwa.

Kgoši e ile ya a hlaniša molomo wa yōna, yare ke akwa lekgotla la ba bina tšou, byalo e ke le mpotšeng, mmago mokete šo ka mo ngwako.

150

806^{K34/82}

ng wa babya, byalo bolwetsi bya bo mm-
 abago a bo mmabele gore o tlopele, bya-
 lo ona le morediê, ga ke tsebe gore na-
 a gotlo dirêga gore bakeng sa gore m-
 osadi yowe wa gobabya, o swanetše
 gore a phalošwê byang, gore gohwe
 yo morediê. A baka ba a raba, byalo
 morena a tšwela pele ka gore le sw-
 anetše gore le a mogêlê mosadi yowe,
 byalo ka ge lekgotla le dumelana le
 gore Matau a bolaiwe bakeng sa
 mmagwe. lekgotla la gopola la hw-
 etšana gore morena ona le nnete,
 lehu a lehwele, ba dumelana lego-
 re Phasuku mohlabe a mogêlê mo-
 setšana, fêla le tsebe le kgotla ke ma-
 ena yowe, Matau a lefe, o ndiša
 mamundi, mosadi yo we o swane-
 tše gore a nyadiwe byalo ka babang
 basetsana, bare tshobêla, are mola-
 to o fedile, le seke la bolaya monna
 yo we wa ga masete ka gobane
 ke a tseba gore ge leka ganethiwa
 mowe lena bang le bolešego le kwa
 bohloko ke moka la dira kotse
 Mothong.

Moredi wa Matau Malehu a tšea ke phasuku. Kgoši e ile ya bona gabotse gore taba e a se taba, byalo kemoka are ke a ba kgale mēla a bona ba sa nwišiši Kudu gogalifile ke bona baga Mohlabe, byalo a phološa Masete ka mantšhi a gagwe a boleta, lebaka ng sa gore aile a kata lekgotla.

Supulugane o kele a tšea mosadi ka baka la bohlotlōtō, byalo mokgalabye yo wa ga Morei, a bona gore mosadi a mone ga batse mesepeleng ya gagwe ke moka a ya lebenkeleng a reka lepai le lešweu, a fihla a fa mosadi, ke lebaka la mo ba lema, byalo mosadi a para lepai lena, le baka la goya mašemong la fihla a tšwa, mokgalabye a ~~mo~~ namēla thaba a lebella mosadi. Mosadi a sepela, o ile ge a ya thsela noka ya mofala monna a utuluga ke moka ba a roga tsela. Morei a fologa thaba ka lebelo a libile mo we ha utamilego, orile ge a

fihla mowe sekgutlong ba mōna ba Chaba, byalo a thōma a leka kam-aatia go rakiša dirale, byalo a mōš-a, ge a re o nyakēla madibekwane a seke a mōna le ka mo ailego, abo-ēla gae a fihla a dula.

Lebaka la go gōrōga la fihla, mosadi a gōrōga, monna a thōma go mu-^{thi}ša gore yola wa goba o le na e kema-ny, mosadi are nna nkešu kaba le mo-^{tho}, monna are yo mosadi ye o sa mmo-lele ke tla gotia, mosadi a homola a se sa fetola monna. Monna ke moka a thōma golwa le mosadi, mo-sadi a kwa gore diababa a phōnyoga monna a Chaba, a ya a rōbala mošate a bigile ditaba.

Ka moswana kgoši ya nona paup-^{anyane} gobitšā morei. Morei ge a fihlile, ke moka kgoši ya bitšā ba-^{nna}, ba fihla ba sekiša morei gore mosadi o be a motiēlang, morei a bolēla ka mokgwa o go šetšego go nodilwe ka ōna. Ba bukiša mosadi

mosadi, mosadi are taba e we a ke
 tsebe, ke nore ge ke boya masemong
 kemoka are naa yola wa goba o lena
 kemang, kare nkešu kaba le motho, ke
 moka ke ge a ntia.

Banna bare Morei o notia mosadiyo
 ka phofo, ekabe o swane monna yo
 we, lepono le seka ka morwalo byalo
 ekaba o tsereng sa gagwe, sa hloka
 bare go yena o swanetše go ya bon-
 yela mpya. Morei a seke a kwiši-
 ša a gana. Kgoši yare gobanna
 motlemeng, kemoka ba moswara ba mo-
 tlema, fêla ba ile ba motlema ba
 thomile ba katana nae. Kgoši yatše
 a thselare ya motia ka yona, gofi-
 hlêla monna a okwa gone diababa
 a ncha pudi ya go setlemolla dichipi.
 Kemoka kgoši yare o swanetše go
 ncha pudi tše tharo, kemoka molato
 o fele. Morei a ya a gapa pu-
 di tše tharo ya bone ke ya go tle-
 molla dichipi. Kemoka kgošo ya
 šala le pudi tše pedi, mosadi a tloga

806

K34/82 154

le tepedi.

Manganga a bolaya, bona Morei oile a teiwa, a ba a lefa. Mola a seke a dira manganga, mohlomong ekahe a noncha pudi goba pudi tšè pedi.

Kgoži le bolandi bya dira thutô ya ntwa ba ruta ka dikgati gotloga ge esale mašoboro gofikišela ge ele banna, ka gobane banna ba ottana ka mphathong, ba ethuta go phema le gobôna gore yêna motho yola o swanetše go motia kae.

Mphathô o mongwe le o mongwe o na le(gwaše) Kgoži, le bawe ba latelago gwaše. Byalo ka mphathô wa Matuba gwaše ya bôna ke Mokaile, bawe ba molatelago ke Mabyale le Phašuku. Mphathong wa Mangana gwaše ke Mabai, Mphathong wa Manala gwaše ke Sepalo, mphathong wa Makgau gwaše ke Nkwane, mphathong wa Magasa gwaše ke Pae, Mphathong wa Madikwa gwaše ke Machubeng.

Ke dihlophahlôpha Kabaka la mephathô ya bôna. Sehlopha se sengwe le sengwe selaola ke Kgoši ya sôna gamôgô le bakgonana ba sôna fêla kamoka ga bona molaudu yo mogolo ke wa mpha-thô wa Matuba. Pele gagore bae ntweng Kgoši e swanetšê golaolêla marumu a bahlabani le gobona gore na lešaba la gagwe leka seke laya la fela le dilane tša go chireletšâ lešaba la gagwe le yo we a swanetšêgo gofaka marumu.

Ntwa ya Mathsipi kowa Moletšê ebe e memilwe ke ba magakala, byalo Kgoši Mohlabe are ge a laolêla go tšwa ga lešaba la gagwe ditaola tša gana, tša šupa gore lešaba lo fela. Ke ge Kgoši ele Mphuphe, a foka marumu a bona a sa thaba ge a feditšê yaba kgadi e letšâ mphulukwane ere sepeleng Maroba. Kemoka ba tloga ba yaba kopana le ba Makhutšwi, Kgoši ya Makhutšwi yare goya gona leaya fela lo fela, Mohlabe are lenna ke bone byalo. Ba ya ba gahlana le ba Maga-

306

K34/82 156

Kala ga sebela. ba Makhutwi ba eka-
na ka gore ke bona Maripatheko. Mowe-
ntweng ya Mathsipi lešaba le ile la fe-
la, gae gwa boya marašana. Ngwana
wa Kgoži yowe e swanetšego go tlaba
Kgoži o swanetše go ya ntweng, mo a
sae ke mo a šetše a le setulong.
Byalo bakgalabye ba bagolo ba šala ba leta
Kgoži gae, ba lebeletše sewe setla šala
go sehlaga.

Kgoži ele Molopa badimo le moreku, Kgo-
ži e hlōkōmēla Kudu le fase, ge pula
e sane, ke gore kōmēlōlo wa lefa-
se. Kgoži e ncha peu, byalo batho
ba lema, pula ya seke yana, ba sw-
anetše go ya ga Morena go tlēla gona.
Kgoži ena le matepa, ge motho a nobo-
lēla fēla ka molomo a diri selo, bare
mahlong ga tau sea ka le bone, ke gore
motho o swanetše go ncha kgomo ya
go loba pula.

Kgomo ka etee e swala ngwaga ka
maka, ke gore ka ntle le goloba, Kgoži a
ena taba, ena le taba ge ba nchitše se

806

K34/82 157

lo se we a swanets'ego gobega badimu
ka sona, ge a e ya go tswarella manuka
a pula. Ge motso a kare a Lubile pula
ya seke yana, molubi a ka seke a hwe
tsana kgomo, ka gobane sa tsena ka gano
ga tau a setwe. Yena Kgozi o tla le-
ka ka maatla gore molato keng.

Ge go thathafile kudu, morena o swane
ts'e gobits'a pits'o gore banna ba kgob-
akane ke moka a ba botse gore lefase
le a nkimela kere ke a soma le a nchi-
ta, byalo a ke tsebe gore molato keng,
ka gorialo mowe kenya ka gore le thus'e
ka gobutsisa bana ba lena, ka gobane ba
bangwe ba chekga kudu, ba ncha dimpa
ba lahla.

Byalo le bona ba tla thus'a Kgozi ka go
butsišets'a ditaba tša mphuta o we ga
ba kgokolo, a ba dibutisi ka phatlalats'a
ke ditaba tša sephiri, ge ba dihwets'a-
ne le bona ba swanets'e go dibolêla ka
sephiri, byalo ba mošate ba e ba foke
mowe ba tšo lahlago dilô tšewe, batwadi
ba moetsana ba swanets'e go ncha

806

K34/82

158

pudi ya pipa molomo. Ba dirêla gome ba seke ba phatlalatsä taba ya ngwana wa bôna.

Itadi ge ile ya tia motse goba ya tia sehlae sa chemong ba swanetšê go tšibisä ba mošate, kemoka bamošate ba nche mphokô ba yo foka motse goba chemo, mong wa motse goba chemo a kgone a tšena ka chemong. Mong wa chemo goba motse o swanetšê go ncha pudi ya go hlapišä mofuki diatla. Ke yôna medirô ya kgoši ya golebella le fase.

Byalo ge ba fokile mowe mosadi wa go phuma mpa, kgoši e tšure ge e swaêla manaka a pula ke moka-pula yana. Pelo ya mulubi e tla tšaba, ngwaga o we ga gona motho yo a ka mokonago bualwa.

Ge gobelaêla badimo, ditaola diswanetšê gobolêla, le go hlaloša se we badimo ba se belaelago, kemoka kgoši o nche kgomo ya yôna yo hlaba e sege badimo, kgomo e we ba

806

K34/82 159

e hlaba gōna badimong ke moka batho ba kgobakana baja, nama ya yōna a ba chele letswai, ka baka la gone ke nama ya badimo. Ge ba feditsē goje marapō le mokgopa ba bea gōdimo ga lebitla, byalo ba batlemella ditsiba matsōgong a bōna, ka letsōgong la senna ge eke gobelaēla badimo ba senna, ge ele badimo ba sesadi ke letsōgō la sesadi.

ends

806